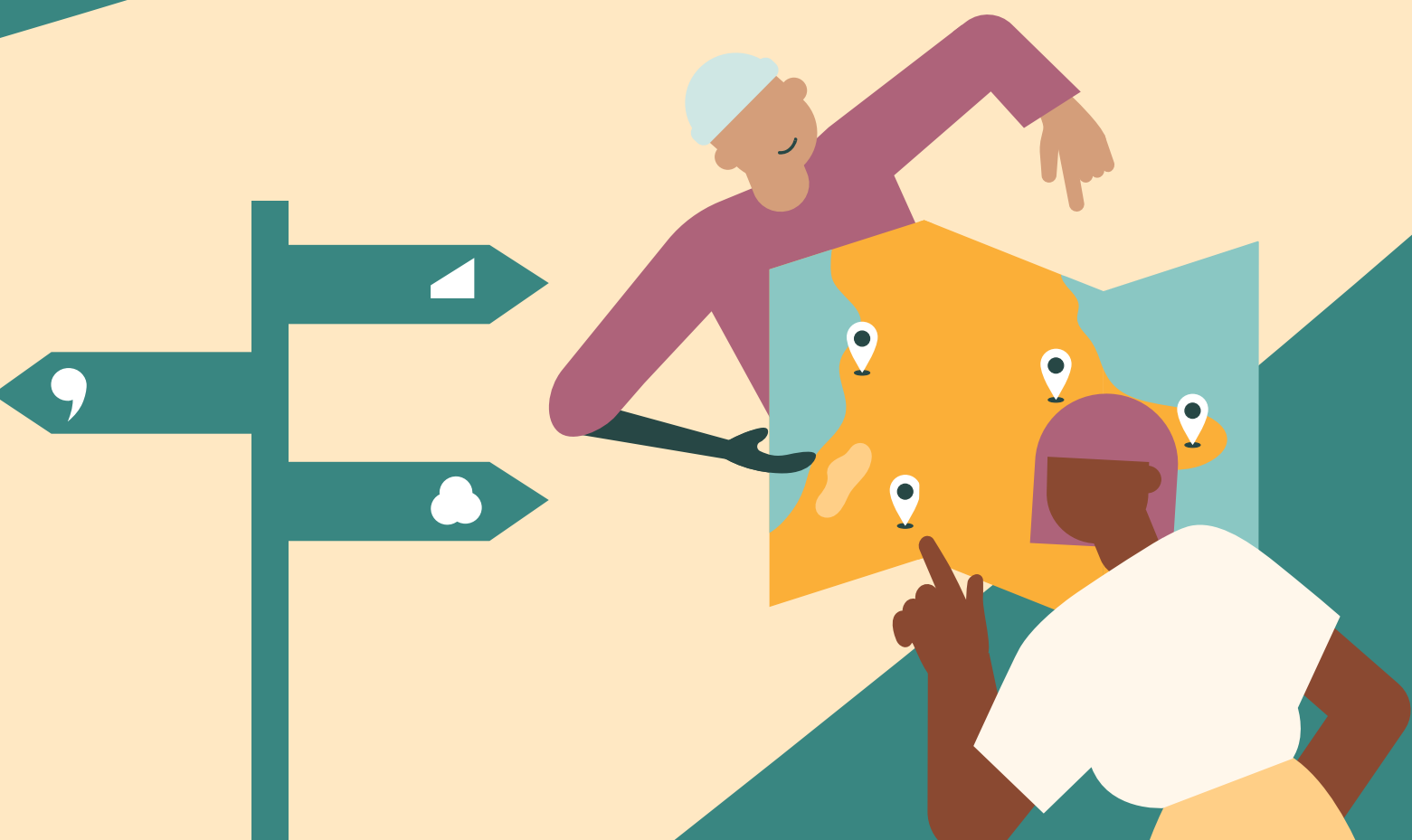

STRATEGISKE RETSSAGER: EN VEJLEDNING

SYSTEMIC JUSTICE

STRATEGISKE RETSSAGER: EN VEJLEDNING

SYSTEMIC JUSTICE.

INDHOLDSFORTEGNELSE

<u>Meddelelse fra Retssag Strategisk</u>	2
<u>Introduktion</u>	3
<u>Sådan bruger man vejledningen</u>	4

KAPITEL 1: HVAD ER EN STRATEGISK RETSSAG?

<u>Hvad er en Retssag?</u>	5
<u>Hvad gør en Retssag Strategisk?</u>	7
<u>Hvad er en Strategisk Retssag?</u>	8

KAPITEL 2: HVAD KAN MAN UDRETTE MED EN STRATEGISK RETSSAG?

<u>Højnelse af et emnes profil og forøgelse af synligheden</u>	11
<u>Fremskyndelse og styrkelse af kampagner</u>	12
<u>Undersøgelse: se af sandheden for befolkninger og communities</u>	13
<u>Privatpersoner og virksomheders overholdelse af deres forpligtelser i henhold til loven</u>	14
<u>Dannelse og udfordring af lovens holdning til et bestemt emne</u>	14
<u>Indførelse af (nye) individuelle rettigheder</u>	15
<u>Afskaffelse af uretfærdige love</u>	16
<u>Afdækning af begrænsningerne ved eksisterende lov eller praksis</u>	16
<u>At øge muligheden for at opnå retfærdighed</u>	17
<u>Forhold, der understøtter samfundskampagner og aktivisme</u>	18
<u>Sammenfatning af, hvad man kan udrette med en Strategisk Retssag</u>	18

KAPITEL 3: VORDAN KAN MAN BRUGE EN STRATEGISK RETSSAG?

<u>Hvordan kan man bruge en Strategisk Retssag?</u>	20
<u>Forskellige typer retssager: strafferetlige, civilretlige og offentligretlige</u>	21
<u>Retssagsprocessens forskellige trin</u>	24
- <u>True med at sagsøge</u>	25
- <u>Indbringe en sag for retten og til retshøring</u>	25
- <u>Forlig</u>	26
- <u>At vinde en sag</u>	27
- <u>At tabe en sag og anke</u>	27
- <u>Ny retssag</u>	28
<u>Sammenfatning af hvordan man kan bruge en Strategisk Retssag</u>	28

KAPITEL 4: HVORNÅR KAN MAN GØRE BRUG AF EN STRATEGISK RETSSAG?

<u>Hvornår kan man gøre brug af en Strategisk Retssag?</u>	30
- <u>Når det tager for lang tid at få gennemført ændringerne politisk</u>	31
- <u>Når eksisterende lovgivning eller politik konsekvent ikke håndhæves</u>	32
- <u>Når der er behov for at øge presset og gøre opmærksom på en sag hurtigst muligt</u>	33
- <u>Når der ikke er tale om et isoleret problem</u>	34
- <u>Når et forhold aldrig er blevet indbragt for domstolene eller en sag, der er blevet indbragt for domstolene, ikke har haft et retfærdigt udfald</u>	35
- <u>Når man vil opbygge magt i det lokale community eller bevægelsen i forhold til at sikre retfærdighed</u>	36
<u>Overholdelse af reglerne for den juridiske proces</u>	39
<u>Det tager tid at kæmpe for forandring ved domstolene</u>	40
<u>Økonomiske og ikke-økonomiske omkostninger ved en retssag</u>	41
<u>Sammenfatning af hvornår man kan gøre brug af en Strategisk Retssag</u>	42

KAPITEL 5: HVOR KAN MAN ANLÆGGE EN STRATEGISK RETSSAG?

<u>Hvor kan man anlægge en Strategisk Retssag?</u>	44
<u>Nationale domstole</u>	45
<u>Andre nationale instanser</u>	46
<u>Regionale domstole</u>	47
- <u>Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol</u>	47
- <u>Den Europæiske Unions Domstol</u>	48
<u>Internationale domstole eller instanser</u>	50
<u>Sammenfatning af, hvor man kan anlægge en Strategisk Retssag</u>	52

KAPITEL 6: HVEM KAN ANLÆGGE EN STRATEGISK RETSSAG?

<u>Hvem kan anlægge en Strategisk Retssag?</u>	54
<u>Enkeltpersoner</u>	55
<u>Grupper</u>	56
<u>Organisationer</u>	57
<u>Offentlighedens interesse</u>	58
<u>Alternative former for retssager</u>	58
<u>Andre måder at blive involveret på</u>	59
<u>Sammenfatning af, hvem der kan anlægge en Strategisk Retssag</u>	60
<u>Få svar på dine spørgsmål</u>	61
<u>Mere om Strategisk Retssag</u>	62

MEDDELELSE FRA RETSSAG STRATEGISK

En strategisk retssag kan være yderst effektiv i kampen for antiracisme, og social og økonomisk retfærdighed. Den kan være med at få ændret lovgivning, regler eller praksis. Alligevel er marginaliserede grupper ofte ikke i stand til at udnytte det fulde potentiale af en retssag i deres sager og kampagner. Lokale communities skal kunne træffe informerede valg om, hvordan en strategisk retssag kan bruges i deres kamp for forandring. Det er Systemic Justices mål at hjælpe organisationer, at hjælpe organisationer og bevægelser med at opbygge viden og magt om strategiske retssager, afvikle workshops og tilbyde uddannelse samt agere formidler ved møder, hvor spørgsmål fra det lokale community kan blive besvaret.

Vi er her ikke for at overtage eller sætte dagsordenen. De ressourcer, vi tilbyder, er lavet til folk, der overvejer, om en retssag er noget for dem, og som ønsker at lære mere om strategiske retssager på deres egne præmisser.

SYSTEMIC JUSTICE,
THE MOVEMENTS' LAW FIRM

INTRODUKTION

At anlægge en sag ved en domstol kan være yderst effektivt i kampen for antiracisme, og social og økonomisk retfærdighed. Der er forskellige stadier i en retssag, hvoraf nogle er mere kendte end andre, og processen kan anvendes på mange forskellige måder i forsøget på at skabe systemisk forandring.

Nogle af de vigtigste overvejelser, man kan gøre sig, om den rolle, som en strategisk retssag kan spille i at fremme antiracisme, og social og økonomisk retfærdighed, er at forstå, hvad en sådan retssag er, hvad den kan, og hvordan, hvornår og hvor den kan bruges.

Denne vejledning gennemgår de væsentligste dele af en strategisk retssag, og hvad den kan gøre for jeres kamp for at skabe forandring både i og uden for

retten. Ved at opdele en retssag i dens væsentligste dele giver vejledningen et mere fuldstændigt billede af de utallige måder, hvorpå man kan gå til domstolene. Ud over retsmøder findes der mange forskellige måder at starte en strategisk retssag på. Det kan være nyttigt at have en indledende forståelse af, hvad en retssag er, og hvordan den kan anvendes, hvis man vil inddrage juridisk analyse i sit fortaler- og kampagnearbejde, engagere sig i den retslige udvikling, styrke aktivismeindsatsen og blive en større del af den offentlige debat. Ved hjælp af konkrete eksempler illustrerer denne vejledning nogle af de måder, hvorpå en strategisk retssag kan tjene jeres sag.

SÅDAN BRUGER MAN VEJLEDNINGEN

Vejledningen beskriver ikke en strategisk retssag set fra et akademisk perspektiv eller på baggrund af en kompleks juridisk analyse. I stedet får du et dokument med en lang række praktiske anvendelsesmuligheder fra virkelige sager, der illustrerer de mange juridiske strategier, der bruges i kampen for forandring rundt om i verden. Vi har prioriteret at udarbejde et brugervenligt materiale, der er overskueligt og lettilgængeligt, hvori du kan læse om de forskellige måder, man kan anvende en strategisk retssag på, når man vil støtte kampen for antiracisme, og social og økonomisk retfærdighed.

Vejledningen er struktureret omkring seks nøglespørgsmål, der hver især adresserer et specifikt emne vedrørende strategiske retssager. Disse spørgsmål er:

HVAD ER EN STRATEGISK RETSSAG?

HVAD KAN MAN UDRETTE MED EN STRATEGISK RETSSAG?

HVORDAN KAN MAN BRUGE EN STRATEGISK RETSSAG?

HVORNÅR SKAL MAN GØRE BRUG AF EN STRATEGISK RETSSAG?

HVOR KAN MAN ANLÆGGE EN STRATEGISK RETSSAG?

HVEM KAN ANLÆGGE EN STRATEGISK RETSSAG?

Hvert afsnit indeholder en generel forklaring understøttet af korte beskrivelser af virkelige retssager, både store og små. Hvert eksempel illustrerer de relevante aspekter af retssagsprocessen, der gør sagen strategisk i forhold til at skabe forandring.

Du kan i denne digitale vejledning springe direkte til det spørgsmål, du er mest interesseret i. For at få et overordnet billede af strategiske retssager anbefaler vi, at du arbejder dig gennem vejledningen afsnit for afsnit.

Vejledningen kan på ingen måde erstatte juridisk rådgivning, men vi håber, at den kan hjælpe med at afmystificere retssagsprocessen. Hvis du ikke kan finde svaret på et bestemt spørgsmål, du har om strategiske retssager, kan du sende os det og andre spørgsmål på knowledgeandpower@systemicjustice.ngo.

De spørgsmål, du indsender, vil blive taget med i vores overvejelser i forbindelse med udarbejdelsen af fremtidige udgaver af vejledningen og i udviklingen af nye hjælpemidler og materialer om strategiske retssager. Vejledningen indeholder en definition af nøglebegreber(ne). Hvis du gerne vil kunne forstå retssagsterminologien og -begreberne bedre, kan du med fordel læse "[Words for justice: A glossary for essential legal terms](#)", som findes på vores hjemmeside. Vi håber, at denne vejledning kan hjælpe dig med at få styr på, hvilken rolle en strategisk retssag kan spille i din egen kamp for forandring.

Dette materiale er udarbejdet af Systemic Justice, som er "some er et non-profit advokatfirma for lokale communities." Læs mere om Systemic Justice [her](#).

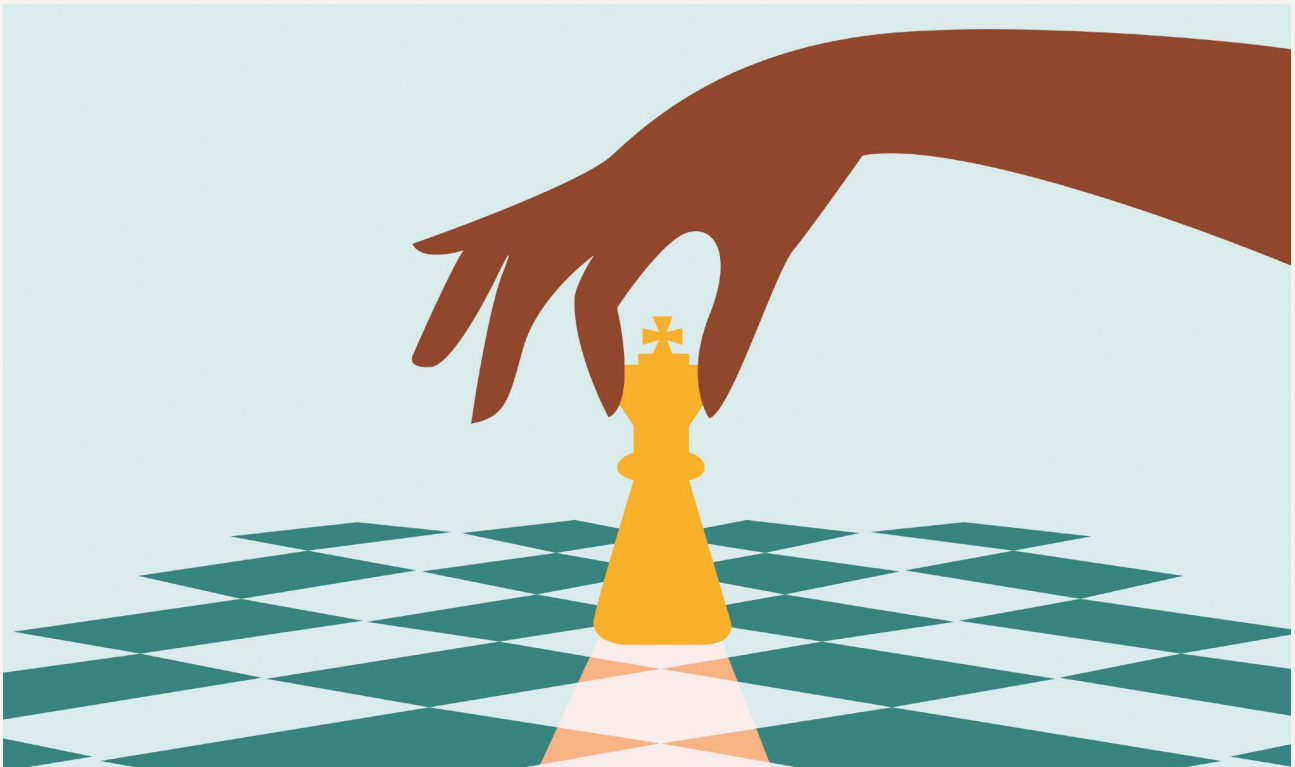
Vejledningen giver en introduktion til strategiske retssager og går ved hjælp af eksempler i dybden med nogle af de væsentligste spørgsmål, der er forbundet med en retssagsproces. De anvendte eksempler er udvalgt for at illustrere en bestemt taktik eller tilgang i en strategisk retssag. Det betyder ikke, at alle sagerne nødvendigvis stemmer overens med Systemic Justices værdier og metode i forhold til det at anlægge en strategisk retssag, der er drevet af et lokalt community. Men én af årsagerne bag vores arbejde er helt klar: Vi gør det, fordi community-drevne retssager om antiracisme, og social og økonomisk retfærdighed er stærkt underrepræsenteret blandt øvrige retssager.

Vejledningen er udarbejdet på baggrund af de behov, der er identificeret i en konsultationsproces med organisationer, communities og bevægelser, der arbejder med racemæssig, social og økonomisk retfærdighed i Europarådets område. Vi vil fortsat udvikle materiale som en del af vores arbejde med at opbygge viden og magt blandt communities, der kæmper for retfærdighed.

KAPITEL 1:

HVAD ER EN STRATEGISK RETSSAG?

HVAD ER EN STRATEGISK RETSSAG?

Udtrykket "strategisk retssag" kan opdeles i to dele: retssag og strategi.

HVAD ER EN RETSSAG?

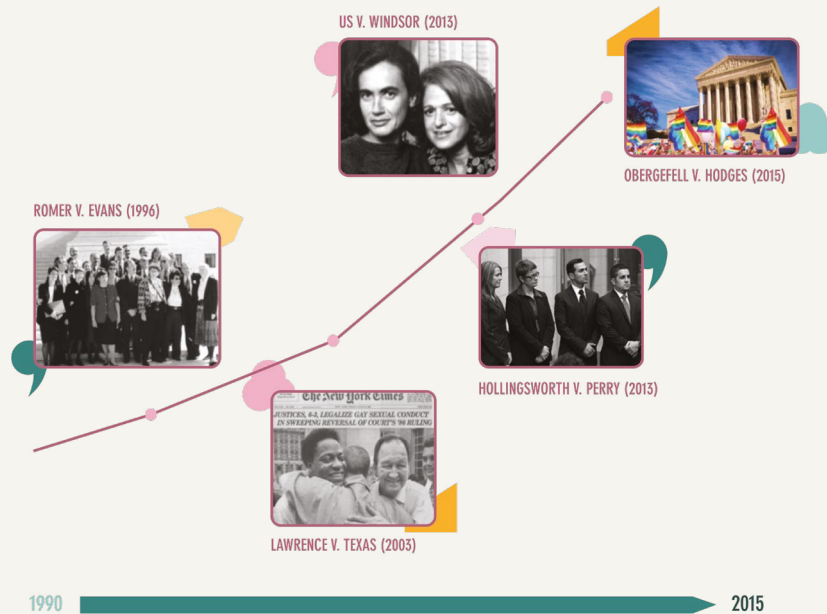
En retssag er en proces, der skal løse en tvist eller afhjælpe en skade, ved at der indgives en juridisk klage til et officiel instans, der har beføjelse til at træffe beslutninger om den pågældende klage. En "juridisk klage" er en proces, hvor der for en officiel instans fremlægges specifikke fakta og en række argumenter, som beviser, at loven er blevet overtrådt af en anden person eller virksomhed.

At indgive en juridisk klage mod en person og hævde, at vedkommende har brudt loven, kaldes også at sagsøge nogen.

Når den officielle instans træffer afgørelse om den juridiske klage, kan instansen formelt erklære, at loven er blevet overtrådt, og tage visse midler i brug over for dem, der er ansvarlige for lovovertrædelsen. Det kan fx være:

- **offentliggørelse af en afgørelse, der angiver instansens begrundelse for dens konklusioner (dette kaldes undertiden en "dom"), som derefter senere kan anvendes af andre instanser, når de træffer afgørelse i lignende sager.**
- **krav om, at den person eller virksomhed, der har overtrådt loven, skal betale et beløb. Det kan være i form af en bøde eller direkte erstatning til dem, der har lidt tab eller skade som følge af lovovertrædelsen.**
- **påbud om, at den person eller virksomhed, der har overtrådt loven, skal handle eller undlade at handle på en bestemt måde, såsom ved at ændre sine regler eller stoppe en diskriminerende fremgangsmåde.**
- **en anmodning om, at andre, der ikke nødvendigvis er involveret i sagen, skal handle. Fx ved at myndigheder eller regeringen foretager en undersøgelse eller ændrer loven.**

Den officielle instans, der behandler juridiske klager, er normalt en domstol. I de fleste lande er domstolene den institution, der primært har myndighed til at træffe afgørelse om sådanne klager og sikre retfærdighed.

HVAD GØR EN RETSSAG STRATEGISK?

Hvis man bruger en retssag strategisk, indebærer processen, at man identificerer og juridisk forfølger en række udvalgte klager som en del af en langsigtet plan for at nå ét eller flere mål. Disse klager kan være udvalgt i håb om, at retten vil støtte de fremførte argumenter, eller fordi de kan bidrage til, at man når andre mål i samme sag. Disse mål kan nås også uden en positiv domstolsafgørelse.

De mål, der forfølges gennem en retssag, kan være del af en bredere strategi eller bevægelse for at skabe samfundsmæssige og systemiske forandringer. De kan understøttes af andre handlinger, såsom kampagner, protester og fortalervirksomhed.

CASE:

ÆGTESKABELIG LIGESTILLING: DEN LANGE JURIDISKE KAMP FOR ANERKENDELSE

I USA blev ægteskab mellem to personer af samme køn officielt anerkendt som en grundlæggende rettighed af den amerikanske højesteret i 2015. Dette var dog kun én sag på en lang, strategisk rejse mod ægteskabelig ligestilling i USA.

Retssagerne om ægteskab mellem to personer af samme køn går tilbage til 1970'erne, men mange af disse tidlige forsøg mislykkedes og konsoliderede blot lovens opfattelse, at en juridisk forening kun kunne dannes mellem en mand og en kvinde.

I begyndelsen af 1990'erne begyndte aktivistgrupper at arrangere "bryllupsseancer" på rådhuset. Mange af aktivisterne var imod ægteskab som institution, men de mente stadig, at den skulle være tilgængelig for alle. Der var en erkendelse af, at det at gå direkte til domstolene for at få anerkendt et ægteskab mellem to personer af samme køn var for meget at kræve af konservative dommere på det tidspunkt. Der blev lagt en strategi for, hvilke retskrav der skulle forfølges, og de skulle gradvist bane vejen for en sag om fuld anerkendelse af ægteskab mellem to personer af samme køn.

De første sager udfordrede de love, der tillod diskrimination af homoseksuelle, lesbiske eller biseksuelle (Romer v. Evans), og af personer, som udviste homoseksuel, lesbisk eller biseksuel adfærd eller deltog i en praksis eller et forhold, der var homoseksuel, lesbisk eller biseksuel (Lawrence v. Texas).

Senere blev der anlagt sager, der søgte at få anerkendt ægteskabet mellem to personer af samme køn, hvilket var blevet lovmæssigt anerkendt uden for USA (USA v. Windsor). Sagerne anfægtede ydermere de forfatningsændringer, der forsøgte at begrænse ægteskab mellem heteroseksuelle par (Hollingsworth v. Perry). Endelig fik USA's Højesteret i 2015 en række sager, som søgte formel anerkendelse af, at ægteskab mellem to personer af samme køn er en forfatningsbeskyttet rettighed (Obergefell v. Hodges). Disse sager ledte op til denne skelsættende afgørelse, at ægteskabet mellem to personer af samme køn var beskyttet af den amerikanske forfatning.

HVAD ER EN STRATEGISK RETSSAG?

En strategiske retssag er processen med at indbringe juridiske klager for retten med det formål at skabe samfundsmæssige forandringer. Den består normalt af tre dele:

1. Sagen har til formål at skabe forandring.

Ofte er sagen en del af en større kamp for forandring. Det kan være for at ændre loven eller regler vedrørende et bestemt emne eller for at ændre, hvordan lovene fortolkes og anvendes i praksis. Det kan være for at ændre, hvordan domstolene træffer afgørelser, eller ændre andres handlinger og adfærd. Det kan være for at skabe strukturelle, systemiske eller institutionelle ændringer.

2. Sagen påvirker andre end bare dem, der har anlagt sagen.

Sagen ved domstolen udkæmpes ikke kun for dem, der har fremsat det juridiske krav. Et positivt resultat af retssagen vil ikke kun være til gavn for de personer, der er direkte involveret i sagen. Det vil påvirke en bredere gruppe mennesker og dermed sikre større retfærdighed.

3. Sagen er en del af en bredere strategi eller bevægelse.

Denne del er vigtig: En strategisk retssag er mere end bare retssagen – Den er én blandt flere mulige tiltag, man kan forsøge uden om domstolene. Disse tiltag består ofte af fortalere- og lobbyvirksomhed samt kampagner. De indbefatter også brugen af retssager til at øge bevidstheden om et emne eller skabe offentlig debat. I denne sammenhæng vil en retssag være ét af de redskaber, man har i værktøjskassen, når man vil kæmpe for forandring.

KAPITEL 2:

HVAD KAN MAN UDRETTE MED EN STRATEGISK RETSSAG?

HVAD KAN MAN UDRETTE MED EN STRATEGISK RETSSAG?

En strategisk retssag kan være med til at skabe forandring på flere forskellige måder. Forandringen kan være et direkte resultat af en domstolsafgørelse på en juridisk klage. Rettens afgørelse kan være nok til, at der sker den nødvendige forandring, men forandring kan også komme indirekte. Dette sker ofte, ved at sagen bliver synlig i offentligheden, hvilket resulterer i et offentligt pres.

Her er nogle af de former for resultater, som en strategisk retssag bidrager til:

At højne et emnes profil og øge synligheden

At få indført (nye) individuelle rettigheder

At fremskynde eller styrke en kampagne

At få afskaffet uretfærdige love

At undersøge sandheden for befolkninger og communities

At vise begrænsningerne ved eksisterende lov eller praksis

At sikre, at privatpersoner og virksomheder lever op til deres forpligtelser i henhold til loven

At øge muligheden for at opnå retfærdighed

At danne og udfordre lovens holdning til et bestemt emne

At påvirke de miljøer og forhold, der understøtter kampen for forandring

HØJNELSE AF ET EMNES PROFIL OG FORØGELSE AF SYNLIGHEDEN

At indbringe en sag for retten giver mulighed for at øge offentlighedens bevidsthed om et problem. Man kan endda anlægge en retssag med det primære formål at øge synligheden og omtalen af et bestemt uretfærdigt emne. Retssager kan tiltrække betydelig opmærksomhed og fungere som "lokkemad" for medierne, så de kan rapportere om sagens mere generelle spørgsmål, såvel som om de involverede aktører og communities.

Communities, der anlægger retssager, har mulighed for at forme den fortælling, som sagen bygger på. Hvis fortællingen udbredes, kan man ændre den offentlige holdning til et emne eller tvinge beslutningstagerne til at handle.

CASE:

RACEPROFILERING VED HOLLANDS GRÆNSER: SÅDAN BRUGER MAN DOMSTOLENE OG OFFENTLIGE KAMPAGNER TIL AT HOLDE INSTITUTIONER ANSVARLIGE

I april 2018 var Mpanzu Bamenga på vej hjem fra en konference til sin lokale lufthavn, Eindhoven Lufthavn. I lufthavnen blev han trukket ud af en kø i forbindelse med en kontrol udført af det hollandske militære grænsepolitiet, Royal Netherlands Marechaussee. Kun sorte mennesker var blevet valgt ud til kontrol, og han spurgte en betjent om årsagen hertil. Betjenten fortalte, at de var blevet informeret om, at der var en "nigeriansk pengesmugler" på vej til Holland, og de havde modtaget en risikoprofil, der beskrev en "velklædt, hurtigt gående mand med et ikke-hollandsk udseende", som de skulle sikkerhedskontrollere. Han tilføjede, at det i henhold til loven var deres opgave at "forhindre potentielle kriminelle og terrorister i at komme ind i Holland", og at de var nødt til at bruge en række indikatorer, herunder personlige karakteristika baseret på race eller etnicitet (såsom hudfarve), til at udvælge rejsende til sikkerhedskontrol.

Mpanzu samarbejdede med en anden, der havde oplevet etnisk og racemæssig profilering i en hollandsk lufthavn, samt en gruppe af civilsamfundsorganisationer, herunder [den hollandske afdeling af Den Internationale Juristkommission \(NJCM\)](#), [Amnesty International i Holland](#), [Controle Alt Delete](#) og [RADAR](#). De var repræsenteret af den hollandske fond for strategiske retssager, [PILP](#), og advokatfirmaet Houthoff, der laver pro bono-arbejde. Gruppen samarbejdede om at anlægge sag mod Royal Netherlands Marechaussee for dens handlinger. Gruppen hævdede, at den hollandske stat overtrådte forbuddet mod diskrimination ved at anvende raceprofilering i forbindelse med Royal Netherlands Marechaussees grænsekontrol i hollandske lufthavne. Gruppen bad retten om at stoppe brugen af etnicitet eller race i disse udvælgelsesprocesser og til de risikoprofiler, der anvendtes i sådanne kontroller.

I juni 2021 afholdt distriktsdomstolen i Haag høringer i sagen. Mpanzu mødte op til forhandlingerne med et skilt med teksten "Royal Netherlands Marechaussee: Stop etnisk profilering." Tre måneder efter høringerne afgjorde domstolen, at grænsepolitiet kunne fortsætte deres eksisterende praksis med at bruge etnicitet til at udvælge folk til visitationskontroller ved grænsen, fordi, som retten udtrykte det, en persons fysiske egenskaber, såsom deres hudfarve, kan være en objektiv indikator af ens nationalitet. Retten fastholdt, at denne slags sikkerhedskontroller fortsat måtte bruges i immigrationshenseende.

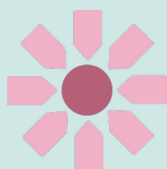
Gruppen lod sig ikke slå ud af resultatet. Den første afgørelse, som gav Royal Netherlands Marechaussee medhold i, at den nuværende praksis var lovlig, var, omend ugunstig for Mpanzus sag, et skriftligt bevis på, at forsvarsministeriet støttede racemæssig og etnisk profilering. Ved at offentliggøre den uretfærdige retsafgørelse var gruppen i stand til at bevise, hvor udbredt et problem det var, ikke kun for de to personer, der anlagde sagen, og det øgede den offentlige bevidsthed om racisme og raceprofilering i Holland yderligere og udløste offentlig forargelse. Nyhedsmedier begyndte at rapportere om "den tabte sag". Historierne blev bragt på forskellige sprog overalt i verden. For eksempel valgte Al Jazeera en overskrift på engelsk "[En domstol har netop bekræftet: At være hollandsk er at være hvid](#)". Europarådets rapportør vedr. bekæmpelse af racisme og intolerance skrev et brev til det hollandske justitsministerium og bad om, at afgørelsen blev omstødt.

I november 2021, midt i den negative presseomtale om retsafgørelsen, oplyste Royal Netherlands Marechaussee, at [de ikke længere ville bruge etnisk og racemæssig profilering i udvælgelsen af personer til grænsekontrol](#). Ikke desto mindre lod det til, at deres holdning ikke rigtigt havde ændret sig. I maj 2022 blev de hollandske domstoles oprindelige afgørelse anket, og i februar 2023 afgjorde den hollandske appeldomstol, at udvælgelsesmetoden var diskriminerende og forbød endegyldigt etnisk og racemæssig profilering ved grænsen.

FREMSKYNDELSE OG STYRKELSE AF KAMPAGNER

Anlæggelse af en retssag er en konkret aktivitet, som communities kan opbygge kampagner og organisere indsatser omkring. Det er ydermere en proces, som communities kan bruge til at bakke op om en række krav eller "ønsker" til domstolene.

Desuden indebærer den konkrete aktivitet en række milepæle, som med fordel kan benyttes i forbindelse med kampagner eller fortalervirksomhed: milepæle såsom anmeldelse af sagen, afholdelse af retsmøder (som ofte vil være offentlige), offentliggørelse af en endelig afgørelse og anke af negative afgørelser. Disse trin i processen giver mulighed for lobbyvirksomhed, direkte aktioner, protester, demonstrationer eller kontakt til medierne om emnet.

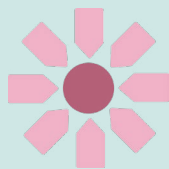
CASE:

MANGE STEMME: PROTESTER I OG UDEN FOR RETTEN

Dage med retsmøder og afgivelse af afgørelser bruges ofte som mulighed for at protestere og øge bevidstheden om et emne. For eksempel er de talrige høringer i sagen mod Storbritanniens foreslåede politik om at deportere mennesker, der søger asyl i Storbritannien, til Rwanda, blevet brugt af grupper som [Stand Up To Racism](#) til at protestere mod racisme i Storbritanniens asyl- og immigrationssystem.

I USA afbrød tre kvinder i 2021 de mundtlige høringer i USA's Højesteret. Det gjorde de i protest mod omstødelsen af den vigtige abortsag *Roe v. Wade*. Deres kampråb var: "Retten til at vælge skal ikke tages fra os" og "[Stem for vores ret til at vælge](#)". Da de blev dømt for deres protest, udtrykte dommeren forståelse for deres handling, selvom retten ikke kunne se gennem fingre med den.

Processen med at opbygge en sag og indbringe den for retten kan også ske på baggrund af en kollektiv indsats. Folk, der ikke er advokater, kan engagere sig i og samarbejde om en sag ved at blive part i sagen, deltage som vidne eller ekspert eller blive observatør eller supporter i retten. Et bredt engagement og stor deltagelse i en sag er tegn på solid støtte til og solidaritet med sagen.

CASE:

KAMPEN FOR SEXARBEJDERES LEVEBRØD VED SKOTSKE DOMSTOLE

I marts 2022 blev byrådet i Edinburgh det første byråd i Skotland til at forbyde stripkubber. På det tidspunkt fandtes der fire stripkubber i byens centrum. Byrådet indførte forbuddet efter to dårligt annoncerede offentlige høringer, hvor flertallet ikke støttede tiltaget. Da byrådet overvejede forbuddet, havde det baseret sig på "beviser", der bestod af uddokumenterede, nedværdigende og følelsesladede udtalelser om steder med seksuelt orienteret underholdning og sexarbejdere.

Inden for en måned efter beslutningen om at forbyde stripkubber lancerede sexarbejdernes fagforening *United Sex Workers* en kampagne med henblik på at skaffe finansiering til at udfordre byrådets beslutning juridisk. Samtidig blev der lagt sag an af tre sexunderholdningssteder i Edinburgh. Fagforeningen ønskede at blive part i sagen, så den kunne gøre opmærksom på sin holdning.

De advokater, der repræsenterede fagforeningen, oplyste, at byrådet havde gjort, hvad det kunne for at forhindre dem i at deltage i sagen, herunder ved at forsøge at øge risikoen for, at fagforeningen skulle betale betydelige omkostninger, hvis den tabte sagen. På trods af dette blev fagforeningen til slut godkendt som part.

Under høringerne afgav tre sexarbejdere, der arbejdede på Edinburghs stripkubber, forklaring direkte til retten. De fortalte, at forbuddet ikke kun ville betyde, at de ville miste deres job under en recession, men det ville også bringe deres hjem og forhold i fare, fordi de ville være nødt til at forlade byen for at finde arbejde. Mina, én af de kvinder, der afgav forklaring til retten, fortalte på dagen for høringeren, at "vi var glade for [...] at blive hørt. Vi følte, at vores mening bare blev ignoreret af byrådet. Det var foruroligende at se, hvor mange penge byrådet har brugt på advokater, så de kan nedlægge vores job, men vi er håbefulde efter høringer."

Den 10. februar 2023 ophævede retten byrådets forbud mod stripkubber i Edinburgh. Den fastslog, at byrådet havde været vildledt, idet de havde taget hensyn til irrelevante faktorer i de politiske overvejelser, og at beslutningen var en krænkelse af sexarbejderen ret til respekt for privatliv og familieliv. Efter beslutningen udtalte [United Sex Workers](#) følgende: "Dette er ikke kun en kæmpe sejr for strippere i Edinburgh, som ikke længere står over for tvungen massearbejdsløshed midt i en recession. Det er en sejr for strippere og deres arbejdsrettigheder i hele Storbritannien."

UNDERSØGELSE: AT VALIDERE SANDHEDEN

Før en domstol kan nå frem til en afgørelse, skal den først konkludere, hvad der er fakta. Med andre ord skal retten beslutte, hvad sandheden er, og så basere afgørelsen herpå. Retssagsprocessen omfatter adskillige foranstaltninger, regler og fremgangsmåder, som hjælper med at få sandheden frem i forbindelse med en tvist.

Domstolene har beføjelser til at undersøge og finde frem til fakta. De kan også kontrollere effektiviteten og rimeligheden af de undersøgelser, der foretages af andre offentlige instanser. De kan bestemme, at private eller interne dokumenter skal udleveres og stilles til rådighed for retten eller andre, der er involveret i sagen, så retfærdigheden kan ske fyldest. Afgiver man forklaring i retten, skal man sværge, at det, man siger, er rigtigt. Man har pligt til at tale sandt. Lyver man for retten, idømmes man ofte hårde straffe. Domstolene har også beføjelse til at pålægge privatpersoner at afgive forklaring.

Selve retsmøderne er ofte åbne, hvilket øger gennemsigtigheden af både processen og de faktiske omstændigheder, der fremlægges for retten. Desuden offentliggøres de afgørelser, domstolene når frem til, og de er let tilgængelige. Afgørelserne indeholder rettens officielle konklusioner vedrørende fakta – eller sandhed – i sagen.

Alle disse faktorer betyder, at domstolene kan være et effektivt redskab til officielt at få anerkendt, at nogen er blevet gjort fortræd, at et bestemt problem eksisterer, eller at der er sket noget bestemt. Ved hjælp af processen kan man afsløre sandheder, der tidligere har været benægtet. Det er denne form for bevis eller validering, som nogle af de mennesker, der lægger sag an ved domstolene, søger, for sig selv og deres community.

CASE:

ELLAS LOV: EN SAG OM REN LUFT

Ella Roberta Adoo Kissi-Debrah blev født i 2004 i det sydøstlige London. Hun var et glad, sporty og kreativt barn, der drømte om at blive helikopterlæge. Lige før hun fyldte syv år, begyndte hun at få astma. Dernæst fulgte flere år med dårligt helbred, herunder alvorlige episoder med hoste og hospitalsindlæggelser.

Den 15. februar 2013, kun tre uger efter sin niårsfødselsdag, døde Ella af et astmaanfald. Luftforurening blev på intet tidspunkt nævnt som en mulig faktor i forhold til hendes sygdom og død. I følge den første dødsattest døde hun af "akut åndedrætssvigt". Ellas mor, Rosamund, begyndte at undersøge sagen og opdagede, at trafikken på den stærkt overbelastede vej South Circular Road, som lå tæt på deres hjem, forårsagede ulovlige mængder af nitrogendioxid. En overlæge i lungemedicin, der havde kigget på Ellas journal, var kommet til en lignende konklusion og mente, at det var en medvirkende årsag til hendes død.

Rosamund besluttede derefter at anlægge sag, hvilket ville åbne op for en ny undersøgelse af Ellas dødsårsag. Et ligsyn er en undersøgelse, som en domstol har bestilt af omstændighederne omkring en persons død, og de udføres normalt af retsmedicinere, der er sagkyndige dommere. I december 2020 kunne retsmedicineren, i forlængelse af et nyt ligsyn, der undersøgte indflydelsen af luftforurening på Ellas død, **konstatere**, at "Ella døde af astma som følge af overdreven luftforurening". Konklusionen var, at Ellas astma både var opstået og forværret af ulovligt høje niveauer af nitrogendioxid og partikeludledning fra trafikken. Det blev også anerkendt, at Ellas mor, Rosamund, ikke var blevet informeret om sundhedsrisiciene ved luftforurening og risikoen for, at det medførte en forværring af ens astma.

Det var første gang i retshistorien, at luftforurening blev udnævnt til at være dødsårsagen, og at det blev angivet som sådan på dødsattesten. Rosamund kæmper stadig for Ellas lov, som blev fremlagt for den britiske regering i maj 2022, og som vil sikre retten til ren luft i Storbritannien.

PRIVATPERSONER OG VIRKSOMHEDERS OVERHOLDELSE AF DERES FORPLIGTELSE I HENHOLD TIL LOVEN

Indbringelsen af en sag for retten er en af de bedste måder, hvorpå man kan få magthaverne til at overholde deres forpligtelser i henhold til loven. Nogle gange er der ikke noget galt med selve loven, men den bliver ganske enkelt ikke overholdt eller håndhævet på en ordentlig måde.

Domstolene kan pålægge lovovertredere at foretage eller undlade at foretage visse handlinger, så de overholder deres juridiske forpligtelser. Med andre ord kan en retssag være et af de vigtigste midler, hvormed man kan bringe loven i anvendelse. En retssag kan på effektiv vis sikre, at loven implementeres og overholdes, så magthaverne ikke slipper af sted med at ignorere forventningerne til dem i henhold til loven.

CASE:

PLADS TIL BORGERNE: MODSTAND MOD EJENDOMSUDVIKLERE

I 2017 solgte de lokale myndigheder i byen Shrewsbury i Storbritannien en del af en offentlig park til et privat firma, så det kunne bygge 15 meget dyre privatboliger på grunden. Næsten 100 år tidligere var den offentlige park blevet givet til lokalsamfundet som et rekreativt område. Lokalsamfundet blev ikke hørt, og myndighederne annoncerede ikke salget, før de solgte området. Dette stred mod lokale love og regler.

En gruppe lokale borgere indbragte spørgsmålet for retten mellem 2017 og 2023, og sagen fandt vej til den højeste domstol i Storbritannien (Højesteret). Højesteret besluttede, at jordstykket fejlagtigt var blevet solgt til den private bygherre, og den annullerede byggetilladelsen til det private boligbyggeri. De lokale myndigheder har efterfølgende givet udtryk for, at de har til hensigt at give jorden tilbage til offentligheden.

DANNELSE OG UDFORDRING AF LOVENS HOLDNING TIL ET BESTEMT EMNE

Love er beregnede til at være lettilgængelige og formuleret klart og tydeligt. Folk bør have mulighed for at ændre deres adfærd i overensstemmelse med loven. De bør også være i stand til med tilstrækkelig sikkerhed at forstå, hvad de juridiske konsekvenser vil være af ikke at følge loven. Samtidig kan loven ikke dække og beskrive samtlige scenarier, der eventuelt kan opstå. Derfor er der normalt fleksibilitet og plads til fortolkning, når lovene anvendes i specifikke situationer. Lovens fleksible rammer tillader, at der lægges sag an, som udfordrer fortolkningen af loven, så der fremover udvises den rette respekt for folks rettigheder, og retfærdigheden sker fyldest.

CASE:

PRÆCISERING AF LOVEN: LUKNING AF BUREAUKRATISKE HULLER I ADGANGEN TIL BOLIGER

I Irland skulle personer, der havde behov for en bolig fra det offentlige, sende en ansøgning til de lokale myndigheder i det område, hvor de blev anset for at have "sædvanlig bopæl". I 2016 ansøgte en familie fra en omrejsende samfundsgruppe de lokale myndigheder om at blive skrevet på listen til en bolig. Deres ansøgning blev afvist, og myndighederne hævdede, at de ikke var "sædvanligt bosiddende" i området, fordi de "ulovligt opholdt sig i en campingvogn på privat ejendom". Med andre ord fortolkede myndighederne udtrykket "sædvanlig bopæl" til også at omfatte kriterierne "lovlig" eller "retmæssig" bopæl.

Workplace Relations Commission, et statsligt organ med ansvar for arbejdsplads- og arbejdstagerrettigheder og -forhold, fandt, at "spørgsmålet om lovlighed ikke er nævnt i [loven], og efter [deres] opfattelse påvirker indførelsen af dette yderligere kriterium uforholdsmæssigt medlemmer af omrejsende samfundsgrupper, og det anses derfor for at være diskriminerende". Organet pålagde myndighederne at udbetale erstatning til familien og anbefalede en revidering af fremgangsmåden samt en fjernelse af kriteriet om lovlighed i forbindelse med fortolkningen af "sædvanlig bopæl".

INDFØRELSE AF (NYE) INDIVIDUELLE RETTIGHEDER

Love indfører juridiske rettigheder, som er specifikke interesser eller rettigheder, der er beskyttet af loven. Det betyder, at man som person har et juridisk eksigibelt krav, når sådanne rettigheder er blevet krænket af andre. Disse rettigheder kan vedrøre forskellige aspekter af samfundet eller en persons liv, såsom ansættelse, erhverv eller ejendom. Menneskerettigheder er en form for juridiske rettigheder, der specifikt har til formål at beskytte de grundlæggende rettigheder, som enhver borger har, såsom retten til at leve, retten til ikke at blive diskrimineret og retten til uddannelse.

Når domstolene træffer afgørelser om en persons rettigheder, har de mulighed for at præcisere omfanget og arten af sådanne rettigheder. Det kan styrke en persons rettigheder i henhold til eksisterende lovgivning. Et eksempel kunne fx være, at "retten til at gifte sig" ikke er begrænset til cis-heteroseksuelle par.

Under visse omstændigheder har domstolene mulighed for at indføre "nye" rettigheder. Med andre ord anerkende, at der findes visse rettigheder, som der tidligere kan have været usikkerhed eller en formodning om ikke eksisterede.

Domstolene kan gøre dette ved at læse rettigheder ind i de eksisterende love. For eksempel er det i henhold til den indiske forfatning den indiske regerings pligt at "[hæve] ernæringsniveauet og levestandarden for folket og forbedre folkesundheden", hvilket er blevet fortolket af domstolene som omfattende "Retten til mad". I Irland har domstolene anerkendt, at "Retten til at arbejde" er beskyttet som en personlig rettighed i henhold til den irske forfatning, selv om den ikke udtrykkeligt er nævnt deri.

CASE:

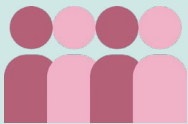
ANERKENDELSE AF RETTEN TIL ET SUNDT MILJØ

Den Interamerikanske Menneskerettighedsdomstol har beføjelse til at håndhæve de rettigheder, der er beskyttet i henhold til [den amerikanske menneskerettighedskonvention](#) mod andre lande, der er part i konventionen. Den amerikanske konvention nævner ikke klima eller miljø. Den kræver imidlertid, at regeringer vedtager foranstaltninger til "fuld realisering af de rettigheder, der er implicit i de økonomiske, sociale, uddannelsesmæssige, videnskabelige og kulturelle standarder" for området.

Den Interamerikanske Domstol har i en række afgørelser anerkendt, at dette omfatter "Retten til et sundt miljø". Den har præciseret, at en sådan ret beskytter miljøet, herunder skove, have, floder og andre naturområder, som selvstændige interesser. Kort sagt læste Domstolen en sådan ret ind i den amerikanske konvention, selv om den ikke specifikt er nævnt deri.

AFSKAFFELSE AF URETFÆRDIGE LOVE

Nogle domstole har mulighed at omstøde eller ugyldiggøre eksisterende love eller regler, hvis de viser sig at være i strid med en anden højere lov. Det betyder, at den uforenelige lov reelt vil stoppe med at eksistere. Det sker fx, hvis en lov viser sig at være i strid med folkeretten, menneskerettighedslovgivningen eller et lands forfatning.

CASE:

UGYLDIGGØRELSE AF ISLAMOFOBISK LOV I ITALIEN

I 2015 blev der vedtaget en lov i Italien, der blev kendt som "antimoskéloven". Denne lov indførte en række komplekse krav og procedurer for opførelsen af bedesteder og templer, der ikke var en del af den katolske kirke. Loven blev vedtaget i en af de mest befolkede områder i Italien, og det blev dermed umuligt at bygge moskeer der.

Sagen blev indbragt for de italienske domstole, og den gik helt til landets højeste domstol, forfatningsdomstolen. Domstolen fandt, at antimoskéloven var forfatningsstridig. Retten fandt med andre ord, at loven var i strid med principperne bag den italienske forfatning. De principper, som loven ifølge retten havde overtrådt, var religionsfrihed og lige rettigheder i forhold til religionsfrihed og tilbedelsesfrihed. Loven blev automatisk ugyldig, hvilket betød, at den ikke længere kunne anvendes af de italienske domstole og myndigheder. Den havde ingen virkning efter offentliggørelsen af afgørelsen.

AFDÆKNING AF BEGRÆNSNINGERNE VED EKSISTERENDE LOV ELLER PRAKSIS

En retssag kan afsløre mangler, forglemmelser og begrænsninger ved eksisterende love og regler. Det at bringe en sag for retten kan tvinge de ansvarlige til at styrke de områder, hvor loven svigter.

I henhold til menneskerettighedslovgivningen er regeringer for eksempel forpligtet til at sikre, at alle menneskers rettigheder overholdes og beskyttes. Det kan de gøre ved at indføre lovgivningsmæssige foranstaltninger og ved at vedtage passende love og regler til beskyttelse af menneskerettighederne. Hvis der ikke er blevet indført sådanne foranstaltninger, kan man via domstolene afdække mangler herved og kræve, at regeringen retter op på dem. Hvis en domstol ikke har sådanne beføjelser, kan den muligvis opfordre til, at en lov afskaffes eller ændres. Det betyder dog, at lovgiverne skal sørge for at få ændret loven, eftersom domstolene ikke har beføjelse til det.

CASE:

RETFÆRDIGHED FOR PERSONER MED HANDICAP I FORBINDELSE MED EN SUNDHEDSKRISE: DEN TYSKE REGERING DRAGET TIL ANSVAR

Under coronapandemien blev der stillet enorme krav til sundhedssystemerne verden over. Det øgede risikoen for, at sundhedsudbydere var nødt til at foretage en visitering af patienterne, hvilket betød, at man vurderede, hvem der skulle prioriteres i forhold til at få medicinsk behandling i situationer, hvor der ikke var tilstrækkelige ressourcer.

Ni personer med handicap indgav en klage til de tyske domstole og hævdede, at manglen på formelle retningslinjer eller lovgivning vedrørende visitering betød, at mennesker med handicap risikerede at blive diskrimineret. Den føderale forfatningsdomstol var enig og pålagde den tyske lovgivende forsamling at indføre regler for visitering ved hjælp af konkrete love, så man beskyttede mennesker med handicap. Domstolsafgørelsen var begrundet i, at de eksisterende ligestillingslove ikke i tilstrækkelig grad beskyttede rettighederne for personer med handicap i den specifikke sammenhæng omhandlende visitering på intensivafdelinger, så der skulle mere til fra lovgivernes side.

AT ØGE MULIGHEDEN FOR AT OPNÅ RETFÆRDIGHED

Det at bringe en sag for retten gør det muligt for privatpersoner at håndhæve deres rettigheder, udfordre eksempler på forskelsbehandling og drage beslutningstagere til ansvar for ulovlige handlinger. Det kan være en måde, hvorpå der opnås retfærdighed, i situationer hvor det ellers ikke er muligt. Men vejen til retfærdighed er kun retfærdig, hvis den er tilgængelig for alle.

Domstolene spiller en rolle i forhold til at øge muligheden for at opnå retfærdighed og sikre, at juridiske fejl afhjælpes. Det har domstolene beføjelse til at gøre, når de udfører deres egne retsplejeprocedurer. Domstolene kan blive opfordret til at fjerne eller påtale eventuelle hindringer for, at retfærdigheden sker fyldest over for samfundet eller privatpersoner, der har lagt sag an.

Det kan eksempelvis være ved at genoverveje mængden eller typen af beviser, der kræves af en person eller et samfund, før de kan fremsætte påstande, der er svære at bevise på anden vis. Dette er ofte tilfældet med diskrimination, da beviserne enten ikke findes, er vanskelige at fremskaffe eller er underlagt magthavernes monopol.

CASE:

RETFÆRDIGHED I EN BELGISK SAG OM DISKRIMINATION: OPFORDRING TIL AT TILLADE LYDBEVISER

I 2022 tillod en belgisk domstol en person at fremlægge en lydoptagelse for retten i en sag om forskelsbehandling på arbejdsmarkedet. Det, der var blevet optaget, var en samtale med vedkommendes arbejdsgiver, som tilbød hende en deltidskontrakt (i stedet for en fuldtidskontrakt), fordi hun var gravid. Arbejdsgiveren var ikke klar over, at samtalen blev optaget.

Den belgiske domstol udtrykte i sin afgørelse om at tillade beviserne, at "spørgsmålet om beviser er et stort problem for dem, der bliver ofre for diskrimination, fordi dem, der diskriminerer, generelt handler i det skjulte. Det forhold, at optagelser kan anerkendes som bevismateriale af domstolene, vil styrke rettighederne for ofre for forskelsbehandling".

Muligheden for at opnå retfærdighed kan også understøttes ved, at man uddanner domstolene under selve retssagsprocessen. For eksempel ved at man afslører eventuelle racemæssige, sociale og økonomiske uretfærdigheder i deres processer og beslutningstagning. Dette kan tvinge dem til at udfordre den uretfærdige dynamik, der er et grundlæggende element i deres systemer, og overbevise dem om at gøre en indsats for at skabe den forandring, der skal til, for at man kan komme de systemiske problemer til livs.

CASE:

KAMPEN MOD ANTI- SORT RACISME I DET CANADISKE STRAFFERETSSYSTEM

I 2014 blev der anlagt en straffesag mod en 22-årig sort mand i Toronto, Canada, for besiddelse af skydevåben. Sagen førte til en vedvarende indsats fra advokater og aktivister for at gøre kriminalretten opmærksom på forbindelsen mellem anti-sort racisme og strafudmåling. Kriminalretten blev præsenteret for to rapporter på tidspunktet for mandens domfældelse. Den ene var om anti-sort racisme i det canadiske samfund, og den anden var historien om den mand, der skulle dømmes. Rapporterne søgte at sætte diskrimination og racemæssige traumer i en bredere sammenhæng, som kunne forklare forbrydelsen, og retten blev opfordret til at basere idømmelsen af en kortere straf herpå.

Efter at have overvejet rapporterne idømte retten ham en kortere straf og udtalte, at det ville være "uvurderligt" med sådan en rapport, hver gang der afsiges dom over en sort person. Afgørelsen blev bragt for en højere domstol, som i sidste ende var uenig i længden af den idømte straf. Domstolen anerkendte dog, at strafudmålingen bør tage højde for indflydelsen af anti-sort racisme på den anklagede, hvor dette har "en vis form for forbindelse" til en bestemt person. Den præciserede også, at der ikke er behov for at påvise en "direkte årsagssammenhæng" mellem lovovertrædelsen og den negative indflydelse af systemisk anti-sort racisme, for at sådanne overvejelser kan tages i betragtning.

Udfaldet af denne sag har langt fra afskaffet et racistisk strafferetssystem, men det har skubbet domstolene henimod en mere retfærdig tilgang og en refleksion over den systemiske racisme, der ligger til grund for de sager, der anlægges. Den højere domstol indledte selv sin afgørelse med følgende udtalelse: "Det er hævet over enhver tvivl, at anti-sort racisme, herunder både åbenlys og systemisk anti-sort racisme, har været og fortsat er en realitet i det canadiske samfund, og især i området omkring Toronto. Denne virkelighed afspejles i mange sociale institutioner, især det strafferetlige system. Det er lige så klart, at anti-sort racisme kan have en dyb og konstant indvirkning på dem, der udsættes herfor på daglig basis [...]. Anti-sort racisme skal anerkendes, bekæmpes, formindskes og i sidste ende elimineres."

FORHOLD, DER UNDERSTØTTER COMMUNITY KAMPAGNER OG AKTIVISME

Søgsmål kan også indirekte være en hjælp for community kampagner og-modstand. Ved hjælp af forskellige sager forsøges det at forbedre miljøet og de forhold, der er nødvendige for, at der kan udføres fortaler-og kampagnearbejde.

For eksempel kan en retssag bruges til at udfordre undertrykkelsen af visse former for aktivisme, begrænsningen af oplysning om folks rettigheder eller diskriminerende nedskæring i finansieringen, som gør det sværere for en bevægelse at udføre sit arbejde. Det kan være en strategisk beslutning at starte med en sag, der i højere grad er rettet mod at give det lokale community magt, så det bliver stærkere eller mere modstandsdygtigt i forhold til at kæmpe på længere sigt eller udtænke mere komplekse strategier i fremtiden.

CASE:

KRAV OM ANERKENDELSE: PRESSET FRA UKRAINES MILJØAKTIVISTER

I juli 2000 gik fire personer, der ønskede at beskytte lokalmiljøet, sammen om at danne en lokal gruppe. De forsøgte derefter at registrere gruppen som en forening under navnet "Civic Committee for the Conservation of Wild (Indigenous) Natural Areas in Bereznyaky." Myndighederne nægtede at registrere foreningen, fordi dens vedtægter ikke var udarbejdet i overensstemmelse med landets love. For eksempel var foreningens aktiviteter i henhold til vedtægterne ikke begrænset til Bereznyaky-området.

De fire personer indbragte sagen for domstolene i Ukraine og derefter for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. I mellemtiden opløste de foreningen og dens aktiviteter. EU-Domstolen fandt ikke, at der var nogen berettigelse for Ukraines begrænsning af registreringen af foreninger. Domstolen fandt ydermere, at loven om registrering af samfundsorganisationer var for vag og gav myndighederne for mange beslutningsbeføjelser. Afslutningsvis fastslog EU-Domstolen, at der var tale om en krænkelse af den enkeltes ret til foreningsfrihed.

Efter afgørelsen gav de ukrainske myndigheder de pågældende personer tilladelse til igen at ansøge om registrering og få de tidligere afgørelser vedrørende deres forening gennemset. Fem år efter afgørelsen blev loven om civile foreninger i Ukraine ændret, hvilket fjernede territoriale begrænsninger for aktiviteterne.

SAMMENFATNING AF, HVAD MAN KAN UDRETTE MED EN STRATEGISK RETSSAG

Med en strategisk retssag kan man gøre så meget mere end blot at få en domstol til at træffe en afgørelse i forhold til en juridisk klage. Man får mulighed for at kæmpe for forandring ved at øge offentlighedens bevidsthed, støtte kampagneindsatser og oprettelsen af bevægelser, ændre eller forme love og juridiske processer og holde magthaverne ansvarlige.

Vi ved nu, hvad man kan udrette med en retssag. Men hvordan kan den bruges til at skabe resultater, der bidrager til mere retfærdighed?

KAPITEL 3:

HVORDAN KAN MAN BRUGE EN STRATEGISK RETSSAG?

HVORDAN KAN MAN BRUGE EN STRATEGISK RETSSAG?

Strategisk brug af retssager indebærer at planlægge, hvordan forskellige juridiske klager kan forstærke hinanden på en positiv måde og skabe forandring i kombination med andre strategier. En juridisk klage eller sag vil sjældent være den eneste løsning i forhold til at skabe den nødvendige forandring, men den kan være en del af en bredere og mere langsigtet proces for at opnå den ultimative forandring.

En retssagsstrategi indebærer, at man arbejder sig baglæns fra problemet og starter med den grundlæggende ting, der skal ændres. I de fleste tilfælde vil denne ændring være for stor, til at den kan gennemføres på én gang. Det er her, vigtigheden af en retssagsstrategi kommer i spil, da man dermed kan opdele den ønskede ændring i små, mere opnåelige mål, som man kan forfølge ved at gå rettens vej. Sådanne søgsmål kan understøtte eller supplere hinanden og hjælpe med at skubbe samfundet mod den forandring, der er behov for.

CASE:

RETEN TIL AT LEVE: RETSSAG BRUGT TIL AT FREMME BEVÆGELSEN FOR AFKÆFFELSE AF DØDSSTRAF

Den måde, som bevægelsen for afskaffelse af dødsstraf i USA, bruger retsforfølgning på, er blevet beskrevet som "strategisk gradualisme". I stedet for straks at anlægge sag for at få fastslået, om dødsstraf var forfatningsstridig, noget som domstolene juridisk set ikke ville kunne i de første år, hvor dette spørgsmål var genstand for søgsmål, blev der i stedet ført retssager over en længere periode.

Ved at bringe mindre sager for retten over en periode gav bevægelsen domstolene mulighed for gradvist at analysere forskellige aspekter af dødsstrafpolitikken. De blev ikke konfronteret med den "skræmmende" opgave at indtage en overordnet holdning til, om den var forfatningsstridig eller ej.

De første søgsmål udfordrede henrettelsen af unge og mennesker med handicap. Andre sager fokuserede på den obligatoriske dødsstraf eller uoverensstemmelser i loven, såsom det faktum, at de, der nægtede sig skyldig i voldeligt drab, ville få dødsstraf, mens de, der erklærede sig skyldig, ikke ville. Der var også sager, der udfordrede "dødsgangs-fænomenet", som er de problemer, som fanger, der sidder længe på dødsgangen og venter på at blive henrettet, oplever. Der blev også lagt sag an mod selve henrettelsesmetoderne, og her prioriterede man at bruge retssystemet til at udfordre de metoder, der blev anset for særligt umenneskelige og grusomme.

I Washington blev der i begyndelsen af 2010'erne forsket i statens dødsstrafsager. Forskningen viste, at der var fire gange så stor sandsynlighed for at blive dømt til døden, hvis man var sort end nogen anden race. På baggrund af forskningen blev der bragt en sag for Washingtons Højesteret, som i 2018 fastslog, at statens lov om dødsstraf var forfatningsstridig, og at anvendelsen heraf var tilfældig og racediskriminerende. Afgørelsen tog dog ikke overordnet stilling til, om dødsstraf ville være forfatningsstridig under alle omstændigheder. Staten vedtog endelig en lov, der afskaffede dødsstraffen i 2023.

HENRETTELSE AF UNGE
OG HANDICAPPEDE

OBLIGATORISK DØDSSTRAF

"DEATH ROW PHENOMENA"

UDFØRELSESMETODER =
HENRETTELSESMETODER

FORSKELSBEHANDLING

~~DØDSSTRAF~~

FORSKELLIGE TYPER RETSSAGER: STRAFFERETLIGE, CIVILRETLIGE OG OFFENTLIGRETLIGE

I de fleste retssystemer er der tre primære retsområder. Formålet med dem er at få udført forskellige, men komplementerende funktioner i samfundet. Der er tale om følgende retsområder:

1. Strafferet

Dette retsområde har til formål at opretholde et stabilt og sikkert samfund. Teorien er, at overtrædelse af straffeloven skader samfundet som helhed. Overtrædelse medfører derfor straf eller bøde, som normalt pålægges af domstolene, og som varierer fra bøde og rettighedsfrakendelse til fængselsstraf. Loven dækker forbrydelser såsom mord og overfald, men også "ikke-voldelige" strafbare forhold såsom korruption, bedrageri eller hvidvaskning af penge.

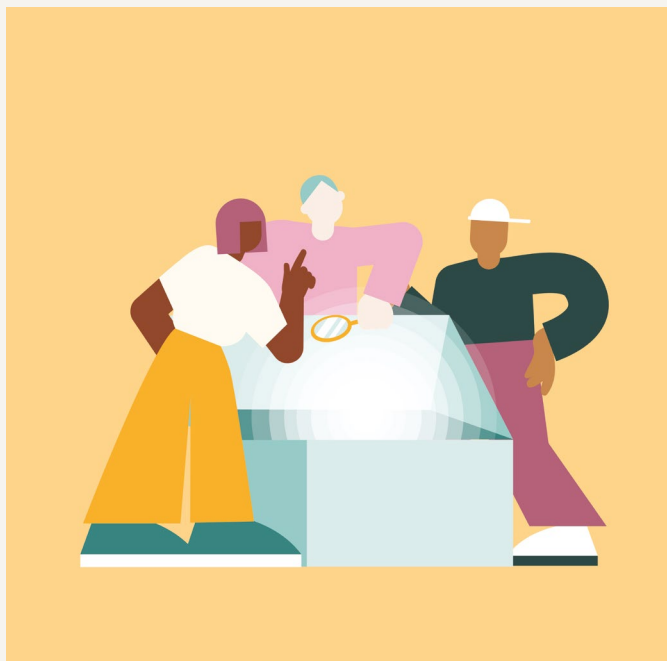
2. Civilret

Dette retsområde beskæftiger sig med tvister mellem privatpersoner eller virksomheder. Lovgivningen vil normalt søge at kompensere en person for den skade eller det tab, som en anden part har forårsaget. Et eksempel kan være, hvis en person kommer til skade, fordi en anden person ikke har overholdt en juridisk bindende aftale mellem dem, eller personen har oplevet tingsskade som følge af en anden persons (ikke-kriminelle) handling – ved en begivenhed som fx en bilulykke. Civile retssager anlægges af en privatperson eller privat virksomhed mod en anden person eller virksomhed, i modsætning til strafferetlige sager, som staten anlægges mod en person.

3. Offentlig ret

Dette retsområde gælder for offentlige instanser, herunder regeringen og statslige institutioner. Lovgivningen på dette område har normalt til formål at sikre, at offentlige instanser handler lovligt, rationelt, retfærdigt og i overensstemmelse med menneskerettighederne. Domstolene spiller en vigtig rolle i at sikre, at offentlige instanser overholder de offentligretlige normer.

Strategiske sager vedrører som udgangspunkt ét af disse retsområder, og en retssagsstrategi kan søge at inddrage forskellige typer lovgivning på forskellige tidspunkter og på forskellige måder for at skabe forandring.

STRAFFERET

Strafferetten kan være genstand for et søgsmål, for eksempel ved at der kæmpes for strafferetlig ansvarlighed i forhold til aktører, der nægter at overholde loven eller skabe den nødvendige forandring. Kriminal efterforskning eller -undersøgelse kan bruges til at få sandheden ud og sikre retfærdighed. Der kan indledes en straffesag, i tilfælde hvor retfærdigheden ikke er sket fyldest pga. straffrihed, fx [hvis en politibetjent ikke straffes eller holdes strafferetligt ansvarlig for vold mod sorte mennesker](#). Privatpersoner kan i de fleste lande ikke anlægge en straffesag. Det kan kun offentlige anklagere på vegne af staten. Dog kan samfund eller grupperinger i sådanne situationer stadig lægge pres på staten, for at der anlægges sag.

En sag kan eksempelvis starte som en straffesag, men ende med at blive til en retssag, som skal ændre selve strafferetssystemet. Anklagede i en straffesag kan fx anke anvendelsen af straffeloven i netop deres sag, af den årsag at den er uretfærdig og urimelig og bør ændres.

Aktivister kan bevidst finde på at bryde loven og opfordre til, at de bliver anholdt, for at gøre opmærksom på et problem eller afsløre uretfærdigheder i det strafferetlige system. Dette kaldes ofte protestretssager.

CASE:

SEJREN OVER SLAVEHANDEL: DEMONSTRANTER FRIKENDT AF JURY

I 2020, to uger efter mordet på George Floyd, væltede en række demonstranter statuen af slavehandleren Edward Colston i Bristol i Storbritannien, og kastede statuen i floden Avon. I kølvandet på denne hændelse blev monumenterne af næsten halvfjerds andre slavehandlere og kolonialister fjernet over hele landet.

Fire personer blev anholdt for hærværk på grund af deres medvirken i fjernelsen af statuen, og de blev kendt som "Colston Four". Under retssagen hævdede de, at de havde en lovlig undskyldning for deres handlinger. Undskyldningen var, at de var nødt til at handle for at forhindre offentlig uanstændighed, som er en mere alvorlig forbrydelse, da statuens tilstedeværelse var stødende, krænkende og foruroligende. De hævdede, at det, at Bristols byråd havde undladt at fjerne statuen, på trods af 30 års underskriftsindsamlinger og krav fra Bristols afrikansk-caribiske samfund, var tjenesteforsømmelse. De hævdede ydermere, at hvis de blev dømt, ville det være en krænkelse af deres ret til ytringsfrihed og forsamlingsfrihed.

Under høringerne i retten var tilskuerpladserne fyldt med lokalt publikum, der jublede, når der blev vist videoklip fra begivenheden. De fire personer blev frikendt af en jury, efter at juryen var blevet fortalt, hvem Colston var, hvad han gjorde, hvordan byrådet konsekvent havde undladt at handle, og hvordan statuens fortsatte eksistens var en større lovovertrædelse end det, at den var blevet væltet.

CIVILRET

En strategisk retssag kan også vedrøre civilret. I så fald skal der anlægges en privatretlig sag ved domstolene, som har potentiale til at skabe generel forandring. Sådanne retssager ses i mange afskygninger, lige fra uenighed vedrørende ansættelse og ejendom til forbrugerbeskyttelse og familiemæssige forhold.

CASE:

KAMPEN MOD DISKRIMINERENDE ANSÆTTELSESLOVE: ANERKENDELSE AF FILOSOFISK OVERBEVISNING

I 2008 blev Tim Nicholson afskediget af et stort ejendomsfirma i Storbritannien. Han hævdede, at han blev afskediget, fordi han havde den overbevisning, at menneskeheden var på vej mod katastrofale klimaforandringer. Denne overbevisning betød, at han ikke længere var villig til at rejse med fly, han nedsatte sit forbrug af kød, komposterede sit madaffald og opfordrede andre til at reducere deres CO₂-udledning. Han frygtede for menneskehedens fremtid på grund af dens manglende evne til at reducere CO₂-udledningen globalt set. Det blev besluttet, at hans overbevisninger ikke stemte overens med den holdning, som firmaets ledende medarbejdere havde, og han blev afskediget.

Han indbragte sagen for retten og fremførte argumentet, at hans syn på klimaforandringerne burde være omfattet af de love, der beskytter mod diskrimination i ansættelsesforhold i forhold til ens religiøse tro og filosofiske overbevisning. Det engelske ankenævn for ansættelsesforhold fandt, at hans tro kunne være en "filosofisk overbevisning", og anerkendte derfor, at medarbejdere ikke kunne diskrimineres på arbejdspladsen på grund af deres oprigtige overbevisning om klimakrisen.

OFFENTLIG RET

Mange retssagsstrategier vil omfatte brugen af offentlig ret, da det er en vigtig måde, hvorpå man kan drage politiske magthavere til ansvar for deres handlinger eller manglen herpå.

For eksempel kan regeringen eller offentlige instanser blive udfordret, fordi de har krænket eller handlet på en måde, der muligvis krænker forfatningsbeskyttede rettigheder. Alternativt kan de blive bragt for retten for manglende overholdelse af loven om offentlig forvaltning og lovgivning. Offentlig ret kan fx bruges til at anfægte regler eller love, som forekommer at være ulovlig udøvelse af lovgivningsmæssige beføjelser.

CASE:

RETFÆRDIGHED FOR OFRE FOR VOLD I HJEMMET

I 2012 indførte Storbritannien nye retshjælpsregler. Retshjælp er statslig økonomisk støtte til betaling for juridisk rådgivning eller juridisk bistand under visse omstændigheder. De nye regler fastsætter strenge grænser for, hvilke beviser der skal fremlægges for vold i hjemmet, før der kan ydes retshjælp i familietvister, herunder sager om beskyttelse mod voldelige partnere. I henhold til de nye regler skal en person for at få retshjælp bevise, at vedkommende har været udsat for vold i hjemmet de seneste to år.

Rights of Women, en velgørenhedsorganisation, der kæmper for kvinders rettigheder især i forhold til kønsbaseret vold, indbragte en sag for retten. Sagens argument var, at de nye regler på ulovlig vis forhindrede kvinder i at få retshjælp og tvang personer, der var blevet fysisk og seksuelt misbrugt af deres partnere, til at møde disse i retten uden juridisk bistand.

Rights of Women foretog en undersøgelse, der viste, at 53 % af ofre for vold i hjemmet havde valgt ikke at anlægge sag ved familiedomstolene, fordi de ikke kunne få retshjælp. Retten fandt, at den nye bevisregel var vilkårlig, og den modvirkede formålet med retshjælp, eftersom den ikke var tilgængelig for et stort antal ofre for vold i hjemmet. Reglen var derfor ugyldig. Kort efter sagens afslutning indførte regeringen nye regler, der hævede perioden fra to år til fem år. Fra og med januar 2018 afskaffede justitsministeriet perioden for, hvor længe man skulle bevise vold i hjemmet.

RETSSAGSPROCESSENS FORSKELLIGE TRIN

Hvis man vil indbringe en sag for domstolene, skal man igennem en række trin og stadier. Hver af disse faser kan have forskellige udfald og bidrage forskelligt til kampen for forandring.

En retssagsproces' grundlæggende trin er kort fortalt følgende:

Følgende trin forklarer ikke i detaljer alle de faser, det indebærer, at man bringer en sag for retten. I stedet er det en overordnet oversigt, der viser, hvordan man ved hjælp af de forskellige trin i processen kan forsøge at skabe eller rent faktisk opnå forandring.

Det at anlægge en retssag er ikke noget, man bør tage let på eller gøre alene. Før man indleder en retssag, anbefales det, at man får hjælp fra en advokat, der kan guide en igennem de specifikke trin i netop den pågældende sag.

TRUE MED AT SAGSØGE

En retssag vil normalt starte med, at den person, der har til hensigt at anlægge en sag, informerer den person, vedkommende ønsker at sagsøge, herom. Formålet hermed er at orientere vedkommende om sagen, men også at give vedkommende mulighed for at løse problemet, før domstolene involveres.

Blot det at informere om hensigten kan være nok til, at der handles, eller at der sker forandring. Det kan være, at den anden person ikke var klar over, at det, vedkommende gjorde, var ulovligt. Det kan også gøre vedkommende opmærksom på, at andre er klar over deres rettigheder, parate til at håndhæve dem og i gang med at opbygge en sag imod vedkommende. Dette kan lægge pres på personen, så vedkommende gør noget ved problemet for at undgå at blive trukket i retten.

CASE:

TRUSSEL OM SØGSMÅL MOD SUPERMARKED: ÆNDRING AF CO2-UDLEDNING EFTER TRUSSEL

I juli 2022 offentliggjorde NGO'en [Milieudefensie en undersøgelse](#) af klimaplanerne for 29 store virksomheder i Holland. En af disse virksomheder var supermarkedskæden Albert Heijn. Undersøgelsen viste, at de fleste virksomheder i gennemsnit ikke ville kunne reducere deres CO2 med mere end 19 % inden 2030. Dette på trods af, at virksomhederne skulle reducere CO2-udledningen med mindst 45 % for at begrænse den globale opvarmning på 1,5 °C.

Da NGO'en offentliggjorde disse resultater, indikerede den, at den var ved at starte en "indledende juridisk undersøgelse", og at dens mål "ikke var at føre retssag, men at stoppe farlige klimaforandringer. Men hvis det var nødvendigt, var [den] både villig og i stand til at anlægge nye retssager". Lidt over tre måneder efter offentliggørelsen annoncerede Albert Heijn, at de havde ændret målet for reduktion af CO2-udledningen i deres værdikæde fra 15 % til 45 % inden 2030.

INDBRINGE EN SAG FOR RETTEN OG TIL RETSHØRING

Indbringelse af en sag indebærer, at man officielt indgiver en juridisk klage til retten, og dette meddeles derefter til den person eller virksomhed, der sagsøges.

Klagen er en formel angivelse af en række kendsgerninger og argumenter, der viser, at loven er blevet overtrådt. Klagen kan derefter blive undersøgt yderligere ved en række høringer, der er en offentlig proces, hvor kendsgerninger og argumenter undersøges mere indgående. Denne proces kan i sig selv lægge pres på sagsøgte i forhold til at finde en løsning på sagen, før retten kan træffe en afgørelse.

For eksempel fordi modparten efter at have læst eller hørt klagen og beviserne mod dem indser, at chancen for at vinde sagen er lille. Det kan endda være, at de ikke var bekendt med retsstillingen, før sagen blev anlagt.

CASE:

MILJØGRUPPE PÅVISER PLANLÆGNINGSMYNDIGHEDS BRUD PÅ LOVEN

I 2021 gav de irske planlægningsmyndigheder tilladelse til, at der blev bygget en 18 km lang ringvej rundt om byen Galway. Gruppen [Friends of the Irish Environment](#) gjorde indsigelse mod beslutningen, idet de hævdede, at den var blevet truffet uden at tage hensyn til Irlands klimahandlingsplan. Planen var blevet offentliggjort af regeringen fire dage tidligere og var blevet præsenteret som et tiltag, der ville reducere biltrafikken til fordel for offentlig transport, cykler og gående som led i en reduktion af CO2-udledningen.

De irske planlægningsmyndigheder oplyste, at de ikke ville kæmpe mod indsigelsen, fordi de "ikke var klar over [...] at en ny klimahandlingsplan 2021 var blevet vedtaget", og at de ikke var blevet oplyst om planen. Myndighederne var enig i, at den oprindelige tilladelse var retsstridig og dermed ugyldig.

FORLIG

Den person, som en sag er anlagt mod, kan i løbet af processen beslutte, at det ikke er værd at gå i retten og forsvare sig. Det er trods alt en dyr og tidskrævende proces. Domstolene foretrækker også frivillige forlig, frem for at tvisten kommer for retten, og vil ofte henstille til, at der gøres forsøg på at indgå forlig.

Det kan meget vel være, at et forlig uden om retten kan medføre de nødvendige ændringer (eller så tilfredsstillende ændringer, som kan opnås indtil videre) for dem, der har anlagt sagen.

Southall Black Sisters udtalte på det pågældende tidspunkt: "Det blev fra begyndelsen tydeligt for retsformanden [...] og for alle dem, der var til stede i retssalen, herunder på de tætpakkede tilhørerrækker, at Ealing byråd var ude på meget tynd is i forsøget på at retfærdiggøre sin beslutning om at skære i finansieringen til [Southall Black Sisters] for i stedet, baseret på argumenter om lighed og samhørighed, at rekvirere én fælles kommunal ydelse, når det kom til vold i hjemmet". Dommeren, der behandlede sagen, sagde: "[Som] jeg har bestræbt mig på at forklare, har særlige ydelser leveret af særlige organisationer til en raceminoritet en antidiskriminerende virkning, der fremmer målene om lighed og samhørighed".

CASE:

SOUTHALL BLACK SISTERS' KAMP FOR VELGØRENHED: HEV LOKALRÅD I RETTEN

[Southall Black Sisters](#) har siden 1979 ydet særlig hjælp til asiatiske og afrocaribiske kvinder, især i forbindelse med vold i hjemmet. I 2007, hvor de havde modtaget støtte fra London Borough of Ealing, blev de informeret om, at kommunen havde ændret sine kriterier for tildeling af midler. Kommunen udtalte, at man forventede, at tildelte midler ville blive benyttet til at hjælpe "alle individer uanset køn, seksuel orientering, race, tro, alder, handicap, der er bosiddende i Borough of Ealing, og som udsættes for vold i hjemmet".

Southall Black Sisters indbragte sagen for retten med argumentet om, at en sådan tilgang ville have en uforholdsmæssig negativ indvirkning på sorte og brune kvinder, da de var afhængige af de særlige ydelser, som Southall Black Sisters leverede, og at organisationen ville blive afskåret fra tildelingen af midler i henhold til dette kriterium. Kommunen trak sig fra sagen på andendagen af høringerne og indvilligede i at ændre sin tilgang til finansiering af velgørenhedsorganisationer, der arbejder med vold i hjemmet.

AT VINDE EN SAG

For mange indebærer det at vinde en sag at få en afgørelse fra retten, der falder ud til deres fordel. Det betyder, at retten har været enig i deres argumenter og afsagt kendelse i overensstemmelse hermed. Det kan være, at den positive kendelse i sig selv medfører den ændring, man pressede på for at opnå gennem domstolene. For eksempel ved at gøre en bestemt lov ugyldig, så den ikke længere gælder eller kan håndhæves.

CASE:

KAMPEN MOD ISLAMOFABI: OMSTØDELSE AF ØSTRIGS FORBUD MOD HIJAB I SKOLER

I 2019 vedtog den østrigske regering en lov, der forbød folkeskoleelever under 10 år at bære "ideologisk eller religiøst påvirket tøj, der er forbundet med tildækning af hovedet". Selvom formuleringen ikke specifikt nævnte den muslimske tro, var hensigten og resultatet at forbyde hijab i folkeskolen. Loven tillod nemlig fx kalot og turban.

Med hjælp fra det islamiske trossamfund i Østrig (IGGÖ) gjorde to familier indsigelse mod forbuddet ved de østrigske domstole. Familierne repræsenterede to piger, der ønskede at bære hijab både i fritiden og i skolen som et udtryk for deres religionsfrihed. Den østrigske forfatningsdomstol omstødte forbuddet og afsagde en kendelse om, at det ikke længere måtte anvendes. I sin afgørelse fastslog domstolen, at "det selektive forbud [...] udelukkende påvirker muslimske piger og adskiller dem dermed fra andre piger og drenge på en diskriminerende måde". Domstolen anerkendte også, at et sådant forbud "indebærer en risiko for at gøre adgangen til uddannelse vanskeligere for muslimske piger eller for, at de marginaliseres i samfundet".

Men forandringen kan også ske gennem de konsekvenser, som en afgørelse får. For eksempel kan den person eller virksomhed, der sagsøges, blive pålagt at angive en tidsplan for, hvornår den agter at efterleve afgørelsen. På den måde bestemmer domstolen ikke specifikt den ændring, der skal ske, for at loven overholdes. Men der lægges stadig pres på den person eller virksomhed, der blev sagsøgt, i forhold til at skulle handle. Selv når en sag vindes, skal der i de fleste tilfælde arbejdes videre på at sikre, at afgørelsen gennemføres i praksis.

AT TABE EN SAG OG ANKE

Selv når man ikke vinder i retssalen, kan en retssag få en positiv indvirkning på sagen. En negativ afgørelse kan udstille uretfærdigheder omkring et bestemt emne og give brændstof til kampen. Man kan endda anlægge en retssag med den hensigt at tabe af netop denne årsag.

At tabe en sag kan nemlig være en katalysator for aktivering af andre aktører og beslutningstagere, der har den politiske magt til at skabe forandring.

CASE:

TABT SAG FØRER TIL LOVÆNDRING OM LØNDISKRIMINATION

Lilly Ledbetter var ansat hos Goodyear Tire and Rubber i 19 år. Da hun nærmede sig pensionstidspunktet, fandt hun ud af, at hun blev betalt betydeligt mindre end sine mandlige kolleger med lignende anciennitet og erfaring. Hun anlagde sag ved de amerikanske domstole. Hun tabte dog sagen på en teknikalitet.

Der var gået for lang tid, siden beslutningerne om den diskriminerende løn var blevet truffet, så retten kunne jf. de processuelle regler ikke tage stilling til, om der var sket forskelsbehandling i hendes tilfælde.

I 2009 – samme år som sagen blev tabt – indførte den amerikanske kongres loven [Lilly Ledbetter Fair Pay Act](#). Ifølge denne lov blev fristen for, hvornår en ligelønssag skulle anlægges, nulstillet med hver ny lønseddel, der berøres af den tidligere løndiskrimination. Det betød, at domstolene ikke længere kunne stoppe ligelønssager ved at basere sig på dette proceduremæssige forhold.

Når en sag tabes, kan den ankes til en højere domstolsinstans eller måske endda til regionale eller internationale domstole. En appel er en mulighed for at få sagen taget op igen på grundlag af en forkert afgørelse. Disse domstole kan nå frem til en anden konklusion end den oprindelige domstol, hvilket gør, at man vinder sagen. Ankesager samt regionale og internationale domstole beskrives nærmere i andre dele af vejledningen.

NY RETSSAG

Nogle gange opnår man kun forandring ved at anlægge retssager om den samme sag igen og igen. På den måde bliver sagen løbende taget op ved domstolene, indtil problemet er løst.

Ligesom loven ofte ignoreres af dem, der har magten, kan domstolsafgørelser også ignoreres, hvis de ikke følges op, eller der ikke er et vedvarende pres på dem, der skal overholde dem.

Når man bringer sagen for retten igen, giver det mulighed for, at der pålægges yderligere retslige foranstaltninger, hvilket igen lægger yderligere pres på dem, der skal handle.

CASE:

TILBAGE I RETTEN I SLOVAKISK SAG OM HÅNDTERING AF LOSSEPLADSER

En losseplads, der blev åbnet i 1950'erne i Považský Chlmec i Žilina-regionen i Slovakiet, blev i 2010'erne kritiseret for ikke at overholde EU's lovgivning om sikre og kontrollerede affaldshåndteringsaktiviteter. Loven fastsætter standarder for beskyttelse af mennesker og miljøet mod negative virkninger forårsaget af indsamling, transport, opbevaring, behandling og bortskaffelse af affald. Den krævede, at alle anlæg, der ikke overholdt lovgivningen, skulle lukkes i 2009, medmindre de kunne fremlægge en passende "tilpasningsplan for anlægget", der beskrev, hvordan de ville overholde EU-loven om deponering af affald.

I 2013 fastslog EU-Domstolen, at Slovakiet ulovligt havde givet tilladelse til driften af Považský Chlmec-anlægget, da der ikke eksisterede en overgangsplan. På trods af dette fortsatte lossepladsen med at være i drift uden en sådan plan i årevis efter rettens afgørelse, også selvom lokale aktivister fortalte, at lækager fra lossepladsen havde forurennet grundvandet. I 2016 beordrede det slovakiske miljøinspektorat lossepladsen lukket, og at området blev genoprettes. Dette blev også ignoreret.

Sagen blev derefter bragt for EU-Domstolen for anden gang. I januar 2018 fastslog Domstolen, at Slovakiet ikke havde efterkommet den tidligere afgørelse, og Slovakiet blev pålagt at betale et engangsbeløb på 1 mio. euro for unladelsen. Derudover pålagde Domstolen landet en bøde på 5.000 euro for hver dag, der var gået, siden den første afgørelse var blevet afsagt. I december samme år blev lossepladsen endelig lukket.

SAMMENFATNING AF HVORDAN MAN KAN BRUGE EN STRATEGISK RETSSAG

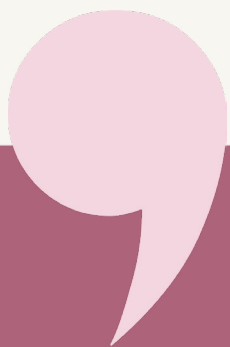
Retssager kan bruges på forskellige måder til at skabe forandring og støtte op om lokale communities og forskellige bevægelsers arbejde. Det kan gøres ved at inddrage forskellige typer love og juridiske krav i en langsigtet juridisk strategi.

Men der kan også ske forandring på forskellige og måske uventede stadier af en retssagsproces, herunder hvis der afsiges en negativ dom. Udvikling af en juridisk strategi indebærer, at man identificerer de forskellige muligheder, der er for at bruge søgsmål, men det involverer også at beslutte, hvornår det bedste tidspunkt for at indlede en retssag er.

Det bringer os til spørgsmålet: Hvornår kan man gøre brug af en strategisk retssag?

KAPITEL 4:

HVORNÅR KAN MAN GØRE BRUG AF EN STRATEGISK RETSSAG?

HVORNÅR KAN MAN GØRE BRUG AF EN STRATEGISK RETSSAG?

Det er bedst at gøre brug af en strategisk retssag, når tiden og konteksten er rigtig. Det indebærer risici for alle involverede parter, og det er ikke noget, man skal tage let på.

For mange mennesker er det sidste udvej. Men en strategisk retssag kan være et vigtigt redskab for lokalsamfund, der kæmper for antiracisme, og social og økonomisk retfærdighed. Det er mest nyttigt, når der er behov for at true nogen, der har magten, men ikke viljen, til at foretage den forandring, der er nødvendig, med negative konsekvenser.

Strategiske retssager er et mere aggressivt middel end andre redskaber, der gennem overtalelse eller incitamenter forsøger at skabe forandring. Det er trods alt en officiel og formel proces, hvormed man eskalerer en tvist. Det er normalt en god idé at overveje at gå rettens vej, hvis man uden held allerede har forsøgt sig med mindre aggressive midler mod personer med politisk magt eller indflydelse. Der, hvor en retssag kommer ind i billedet, er, når det besluttes, at der er brug for "pisk" i stedet for en "gulerod" for at opnå fremskridt.

Med dette in mente kan en strategisk retssag bruges effektivt i en række strategiske situationer, på afgørende tidspunkter, eller hvis der er mulighed for det, såsom:

- **når det tager for lang tid at få gennemført ændringerne politisk**
- **når eksisterende lovgivning eller politik konsekvent ikke håndhæves**
- **når der er behov for at øge presset og gøre opmærksom på en sag hurtigst muligt**
- **når der ikke er tale om et isoleret problem**
- **når et forhold aldrig er blevet indbragt for domstolene eller en sag, der er blevet indbragt for domstolene, ikke har haft et retfærdigt udfald**
- **når der skal opbygges magt i det lokale community eller bevægelsen i forhold til at sikre retfærdighed**
- **når det er nødvendigt at få kontrol over juridiske forhold, der vedrører dig og dit samfund.**

Det er også vigtigt at tage risiciene og forhindringerne i betragtning, når man skal beslutte, om en retssag er det rette middel at vælge. En retssag bør undgås, hvis de risici og forhindringer, der er forbundet med at føre sagen, opvejer sagens potentielle virkning. Her er nogle af de risici og forhindringer, der skal overvejes i anvendelsen af retssager:

- **opfyldelsen af procedurmæssige krav**
- **tidsforbruget ved at kæmpe for forandring i retten**
- **de økonomiske og ikke-økonomiske omkostninger ved en retssag.**

NÅR DET TAGER FOR LANG TID AT FÅ GENNEMFØRT ÆNDRINGERNE POLITISK

Måske tager det for lang tid at få ændret lovgivningen eller reglerne gennem fortalervirksomhed, kampagner og lobbyarbejde. Selvom en retssag i sig selv kan tage flere år, kan det nogle gange være en hurtigere måde at få gennemført forandring på end andre muligheder.

For eksempel kan en lov- eller regelændring i gennemsnit tage længere tid, end det tager for en lov at blive vedtaget gennem lovgivende instanser. Disse lovgivningsprocesser kan blive forsinket eller helt ophøre, hvis der sker ændringer i den politiske sammensætning af en lovgivende forsamling på et bestemt tidspunkt. Hvis man skal vente på et nyt valg eller på en ændring i de politiske interesser, kan det tage rigtig lang tid. Det kan endda være, at lovgiverne i for høj grad er påvirket af lobbyister og de økonomiske incitamenter, der er for dem, der drager fordel af den skade, som sagen handler om.

Domstolene skal være uafhængige, hvilket betyder, at de ikke kan blive påvirket uretmæssigt af andre dele af staten, såsom regeringen eller den lovgivende forsamling. De kan heller ikke påvirkes af private eller partipolitiske interesser. Deres rolle er udelukkende at afgøre sager på grundlag af de beviser, der er blevet forelagt, og i overensstemmelse med loven. De skal desuden være upartiske og kan ikke basere en beslutning på personlige præferencer eller fordomme. Da de ikke er underlagt den samme politiske indflydelse som den lovgivende forsamling, kan de nogle gange få skabt forandring hurtigere, end lovgiverne ellers ville kunne.

CASE:

KAMPEN MOD TOBAKSINDUSTRIEN

Tobaksindustrien er både utrolig magtfuld og utrolig skadelig, kort sagt en dødelig kombination. Tobaksfirmaerne er kendt for at have en drejebog over alle de taktikker og handlemetoder, som de har brugt til at modarbejde reglerne og beskytte deres forretningsinteresser gennem årtier. I årevis understregede de forbrugernes personlige ansvar, samtidig med at de forsvarede deres forretningspraksis med en henvisning til valgfrihed.

De betalte forskere for at producere forskningsartikler, der indgød tvivl om sundhedsvirkningerne af rygning, og de kritiserede den videnskabelige forskning, der mente, at det var skadeligt at ryge. De lovede at indføre regler for sig selv, så de ikke behøvede at blive reguleret ved lov. De benægtede også gentagne gange deres produkters vanedannende egenskaber og deres markedsførings skadelige virkning på børn.

Siden 1950'erne har tobaksfirmaer finansieret PR- og lobbyvirksomheder, som sikrede deres gunstige position over for den amerikanske kongres, og at de blev favoriseret i politiske kredse. Denne situation var utroligt svær at ændre, og der skulle retssager til, før det begyndte at lykkes. De første sager, der blev indbragt for domstolene mellem 1950'erne og 1980'erne, mislykkedes for det meste. De blev anlagt af folk, der havde fået lungekræft, og deres familier, og de krævede erstatning til dækning af lægeudgifter, tabt løn og svie og smerte.

Den anden bølge af sager, som fandt sted mellem 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne, tog udgangspunkt i en anden strategi. De fokuserede på tobaksselskabernes manglende advarsel om farerne ved rygning.

Tobaksindustriens advokater trak ofte sagerne i langdrag, hvilket betød, at det blev for dyrt for mange at fortsætte. Den tredje bølge af sager i 1990'erne var mere vellykket. Disse sager blev anlagt af forskellige stater, som hævdede, at de sundhedsproblemer, som tobak havde forårsaget, medførte betydelige omkostninger for de offentlige sundhedssystemer. Tobaksindustrien blev tvunget til at fremlægge dokumenter på i alt 35 millioner sider, der viste, hvordan industrien brugte kemikalier til at gøre deres produkter mere vanedannende, anvendte vildledende markedsføring og skjulte den sundhedsskadelige påvirkning. Der blev i sagerne indgået det største forlig i amerikansk historie på 246 mia. dollars.

Det var også et vendepunkt for tobaksindustrien. Selvom industrien fortsat er magtfuld, bliver der igen anlagt retssager af privatpersoner og familier, der søger skadeserstatning, og den offentlige opfattelse af brugen af tobak har ændret sig. I USA er de statslige regler for tobaksindustrien langt om længe blevet **skrappere**. I 2009 vedtog den amerikanske kongres loven "Family Smoking Prevention and Tobacco Control Act", som skærpede reglerne for fremstilling, distribution og markedsføring af tobaksprodukter.

NÅR EKSISTERENDE LOVGIVNING ELLER POLITIK KONSEKVENT IKKE HÅNDHÆVES

Lovgivningen er muligvis ikke utilstrækkelig. Den kunne endda være blevet til efter mange års finpudsning og forbedring gennem fortalervirksomhed, kampagner og lobbyarbejde i samfundet. Problemet er måske snarere, at lovene ikke bliver overholdt, og at dem, der burde drages til ansvar i henhold hertil, drager fordel af den manglende overholdelse.

I den situation kan det være nødvendigt at gå rettens vej, især hvor alle andre bestræbelser på at sikre overholdelse af lovene er udtømt. Det kan også være, at dem, der er ansvarlige for at sikre lovens håndhævelse, har fejlet, og sådanne tilsynsorganer skal også holdes ansvarlige for deres fejl.

CASE:

TUNUVIVI-SAMFUND STOPPER ULOVLT GASPROJEKT: BESKYTTELSE AF OPRINDELIGE FOLKS JORDOMRÅDER

I 2021 fremlagde det store olie- og gasselskab Santos et projekt til 4,7 mia. amerikanske dollars, så der kunne blive udvundet gas fra Timorhavet i Det Indiske Ocean. Projektet blev godkendt af de australske olie- og gasmyndigheder, uden at Santos, som ellers krævet i henhold til loven, havde konsulteret de oprindelige samfund, hvis levebrød var i fare på grund af udviklingen.

Projektet skulle udføres ud for kysten af Tiwi-øerne, et biodiversitetsparadis, der var blevet passet af Tunuvivi-folket i tusinder af år.

Samfundene på disse øer var bekymrede over den risiko, som projektet udgjorde for livet i havet, traditionelt fiskeri og jagt og for arter, der er vigtige for ceremonier, sange og den kulturelle skik og brug på Tiwi-øerne. En højtstående lovmand fra samfundet, Dennis Tipakalippa, blev valgt til at repræsentere dem i retten. Der blev anlagt sag, og den føderale domstol blev bedt om at tilsidesætte godkendelsen af projektet, fordi samfundet ikke var blevet konsulteret af Santos som påkrævet i henhold til loven.

I august 2022 afgav medlemmer af Tunuvivi-samfundene forklaring til en retshøring, der foregik på stranden på Tiwi-øerne. Senere samme år fastslog den føderale domstol, at godkendelsen af projektet skulle ophæves. Domstolen gav også Santos to uger til at lukke ned og fjerne riggen fra Timorhavet. Retten påpegede, at tilsynsmyndigheden ikke havde kontrolleret, om Santos havde rådspurgt alle, der var berørt af det foreslåede projekt, som loven kræver. Santos forsøgte at anke afgørelsen, men det lykkedes ikke.

Året efter begyndte Santos at afholde høringer for lokalsamfundene. Senere på året i 2023 anlagde en række øboere [sag vedrørende brud på menneskerettighederne mod de banker](#), der lånte penge til Santos, mens sagen ved den føderale domstol var under behandling.

NÅR DER ER BEHOV FOR AT ØGE PRESSET OG GØRE OPMÆRKSOM PÅ EN SAG HURTIGST MULIGT

En retssag kan være et nyttigt redskab, når man vil henlede opmærksomheden på et akut og stigende problem, især når situationen ikke behandles lige så hurtigt, som den bør. Vælger man at gå rettens vej, er det en måde at eskalere sagen på; det øger presset. Dermed tydeliggøres det, at de, der er berørt af problemet, nægter at forholde sig passivt og lade situationen fortsætte uanfægtet. Folk er i sådanne tilfælde parate til at engagere sig i en proces, der er både dyr og risikabel for både dem, der anlægger sagen, og dem, som sagen føres mod.

Kampagner og medieudtalelser kan ignoreres, men det kan en retssag ikke. Retssystemerne har processer, der har til formål at tvinge sagsøgte til at svare på de påstande, der er blevet fremført mod vedkommende. I mange lande vil det resultere i afsigelsen af en udeblivelsesdom til fordel for sagsøger, hvis man undlader at bestride en påstand. Med andre ord vil sagsøger automatisk vinde.

Derudover kan manglende overholdelse af en retsindkaldelse, dvs. et pålæg om at møde for en domstol, medføre en betydelig straf. I nogle tilfælde endda få alvorlige strafferetlige konsekvenser. Derfor tvinger en retssag modparten til at stå til regnskab for dennes ignorering af eller brud på loven.

CASE:

NEW YORKS RACISTISKE "STANDS OG VISITÉR"-METODE BRAGT FOR RETTEN

I 2008 anlagde fire mænd – David Floyd, David Ourlicht, Lalit Clarkson og Deon Dennis – sag på vegne af tusindvis af primært sorte og latinamerikanske newyorkere, der var blevet standset af politiet uden grund. På det tidspunkt var der en eksponentiel stigning i antallet af personer, som blev standset og kropsvisiteret af politiet i New York City. Det toppede i 2011 og påvirkede sorte og latinamerikanske newyorkere uforholdsmæssigt meget.

Sagen blev anlagt mod byen New York, politikommissæren, borgmesteren og navngivne og unavngivne polititjeneste. Påstanden gik på, at de havde implementeret og tilladt en regel om, praksis for eller vane med at standse og kropsvisitere personer i strid med forfatningen.

Denne metode med at standse og visitere personer uden grund kunne anfægtes blot pga. "manglen på mistanke" herved, da det er et krav, at der foreligger en mistanke, hvis visitationen skal være i overensstemmelse med forfatningen. Men den gruppe og de samfund, der havde anlagt sagen, ønskede også at fremføre den sværere juridiske påstand, at det også udgjorde raceprofilering i strid med den amerikanske forfatning.

Det var afgørende for dem, at dette var en del af påstanden i sagen, "så raceforskelle ville være i centrum". På det tidspunkt, hvor sagen kørte, var cirka 85 % af dem, der blev standset og visiteret, sorte og latinamerikanske, på trods af at disse grupper udgjorde 52 % af byens befolkning.

Det lokale community organiserede en fælles indsats omkring sagen, og der blev planlagt demonstrationer. Disse demonstrationer eskalerede, efterhånden som datoen for høringerne i sagen nærmede sig. Omkring det tidspunkt, hvor sagen skulle for retten, mobiliserede lokale arrangører tusindvis af newyorkere til at gå i stilhed ned ad Fifth Avenue i protest mod politiets praksis. Dette blev gjort samtidig med, at man førte højt profilerede medie- og lobbykampagner, der kæmpede for reformer. Da der blev afholdt høringer i sagen, var retssalen fuld af tilhængere. Den 12. august 2013 fandt retten, at New Yorks politi var ansvarlig for dets tendens til og praksis med at foretage raceprofilering og standse folk på urimelig vis.

Retten udpegede en uafhængig observatør til at føre tilsyn med en række umiddelbare forbedringer af politiets fremgangsmåder, og retten beordrede, at der skulle iværksættes en fælles reformproces. Denne proces skulle skabe mere langsigtede strukturelle reformer af politiet baseret på input fra de samfund, der var mest i direkte kontakt med politiet.

Siden sagen blev indgivet, er antallet af anmeldte visitationer faldet betydeligt fra over 600.000 til under 15.000 om året. Desværre er der fortsat racemæssig forskel på, hvem politiet standser, og domstolenes overvågning af sagen og den fælles reformproces er stadig i gang i skrivende stund.

En retssag kan være en langvarig proces (se redegørelse herfor på de følgende sider), men domstolene har også processer for hastebehandling af sager. De har ofte beføjelse til at anvende foreløbige retsmidler, som er hastekendelser, der kan afgives, hvis visse ting skal gøres eller undlades at blive gjort, så man undgå omstændigheder, der ville forhindre et retfærdigt udfald i sagen. Hvis afgørelsen om at udvise en person anfægtes ved retten, kan retten gøre brug af et foreløbig retsmiddel af hastende karakter, så udvisningen udsættes, til sagen er færdigbehandlet. Dermed kan man bruge en retssag til at handle hurtigt på presserende sager.

CASE:

ANFÆGTELSE AF OVERHÆNGENDE TRUSSEL OM ULOVLIG FORFLYTTELSE AF ROMAER

I 2012 lovede den franske præsident François Hollande i sit valgmanifest, at der ikke ville blive lukket nogen romabosættelser ned i Frankrig, uden at familierne var blevet tilbudt en alternativ løsning. Mange troede, at regeringsskiftet i 2012 også ville medføre en [ændring i Frankrigs behandling af romaer](#). I stedet fulgte otte års masseforflytninger af romaer fra byer overalt i Frankrig, hvilket indebærer alvorlige og systemiske krænkelse af romaernes rettigheder.

I 2012 blev 200 romaer, der havde en bosættelse i byen Bobigny, flyttet derfra og forsynet med campingvogne et andet sted i byen. I 2015 solgte byen dette stykke jord til et kommunalt selskab, som derefter forsøgte at smide romaerne ud. Forsøget blev dog forhindret af domstolene, fordi beboerne havde bosat sig der på byens opfordring.

I 2017 vedtog byens borgmester, at romaerne skulle smides væk fra området inden for 48 timer. Beslutningen blev underkendt af domstolene, fordi der ikke var truffet alternative boligforanstaltninger. Selskabet forsøgte derefter igen at smide beboerne ud, og i oktober 2018 udstedte borgmesteren en ny hasteordre om at udsætte romaerne inden for syv dage.

I lyset af disse vedvarende og eskalerende bestræbelser på at sætte romaerne på gaden besluttede romaerne at anlægge en hastesag for at udfordre borgmesterens udsættelsesordre. Sagen blev sendt til den højeste forvaltningsdomstol i Frankrig, som i februar 2019 suspendede hasteforflyttelsesordren på ubestemt tid.

I afgørelsen fastslog domstolen, at romaerne måtte have bopæl på stedet, eftersom de havde boet der på byens opfordring siden 2012. Domstolen slog ydermere igen fast, at borgmesteren kun kunne vedtage en ordre om at udsætte folk fra deres bolig, hvis der var "overhængende fare", og dette var ikke tilfældet i denne sag. Derfor var ordren en alvorlig krænkelse af romaernes rettigheder og ulovlig.

NÅR DER IKKE ER TALE OM ET ISOLERET PROBLEM

En strategisk retssag anlægges med henblik på at skabe forandring for andre end kun dem, der rent faktisk har anlagt sagen. Derfor handler alle strategiske retssager i bund og grund om problemstillinger, som opleves af og har indflydelse på mange mennesker. Når en problemstilling vedrører mere end én person, er det derfor værd at overveje, hvordan man kan fremsætte en juridisk klage, som også vil gavne andre, der er berørt heraf.

Afhængigt af, hvilken type retslige skridt, der tages, har man med en retssag mulighed for at fremlægge bevis for det udbredte mønster af skadevoldende og ulovlige handlinger. For eksempel kan statistiske data og analyser af diskriminationsmønstre bruges til at understøtte en påstand om, at der er blevet diskrimineret på grund af personlige karakteristika. Retssagen kan også bruges til at påvise diskriminationens sammenfaldende karakter.

Derudover kan en retssag bruges til at hævde, at det faktisk er et system, en regel eller en praksis, der er diskriminerende, snarere end at der er tale om en individuel beslutning, og derfor skal systemet, reglen eller praksissen ændres.

CASE:

PÅ VEJ MOD RETFÆRDIGHED: BEKÆMPELSE AF POLITIETS DISKRIMINERENDE BEHANDLING AF ROMASAMFUND

I 2012 blev der anlagt sag mod politiet og dets arbejde vedrørende mindre lovovertrædelser i forbindelse med cykler i Ungarn. Loven krævede, at cykler skulle være udstyret med noget bestemt ekstratilbehør, såsom forlygter og reflekser. Der blev indbragt en sag for ligebehandlingsmyndighederne med påstand om, at loven var blevet anvendt på en diskriminerende måde over for romaer. Mens sagen blev behandlet af myndighederne, præsenterede en ungarsk NGO (Den Ungarske Helsingforskomité) en statistisk analyse for myndighederne, der viste, at romaerne var blevet idømt uforholdsmæssigt mange bøder for at overtræde loven (97 % af bøderne var rettet mod romaer).

Beviset blev suppleret med fotografier taget i området og lokale internetreklamer for brugte cykler, som viste udbredt mangel på overholdelse af loven. Før myndighederne kunne træffe en afgørelse, erkendte amtets politichef, at denne praksis kunne have påvirket romasamfundet uforholdsmæssigt meget.

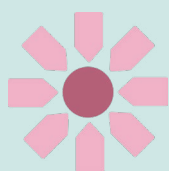
Politiet sendte 20 betjente på et tre-dages antidiskriminationskursus. De tilbød også at forsyne det lokale romasamfund med gratis cykeltilbehør. Endelig lovede de at forsyne Den Ungarske Helsingforskomité med data, så den kunne overvåge antallet af cykelbøder de to efterfølgende år.

NÅR ET FORHOLD ALDRIG ER BLEVET INDBRAGT FOR DOMSTOLENE ELLER EN SAG, DER ER BLEVET INDBRAGT FOR DOMSTOLENE, IKKE HAR HAFT ET RETFÆRDIGT UDFALD

Man kan ved hjælp af en retssag drage privatpersoner eller virksomheder til ansvar, som aldrig før har været i rettens søgelys. Disse personer eller virksomheder kan endda drage fordel af at være uden for lovens rækkevidde. Måske har de ikke tidligere været fokus for en retssag. En retssag kan tvinge sådanne aktører til at forklare deres rolle i systemiske uretfærdigheder og ulovligheder.

En retssag kan også hjælpe med at afdække tidligere skjulte eller oversete dynamikker eller praksisser, der bidrager til bredere, systemisk, skadevoldende adfærd. Domstolene kan have overset noget i tidligere afgørelser eller ikke været i stand til at drage visse konklusioner på grund af den type sager, der tidligere er blevet forelagt dem.

Hvis man anlægger retssag under disse omstændigheder, kan det være med til at afdække og afsløre sådanne mangler og behovet for generel ansvarlighed, så der skabes forandring. Det kan være en del af en strategisk retssag, at man finder andre juridiske vinkler, der kan lægge endnu mere pres på dem, der har magten til at skabe forandring.

CASE:

KAMPEN MOD VERDENSBANKEN: INDISKE FISKERI- OG LANDBRUGSSAMFUND I RETTEN

I april 2008 ydede International Finance Corporation (IFC), som er en gren af Verdensbanken, et lån på 450 mio. amerikanske dollars til Tata Mundra-projektet. Projektet gik ud på, at der skulle opføres et kulkraftværk i Gujarat i Indien. Lånet blev godkendt på trods af, at det blev klassificeret som et højrisikolån på grund af dets forventede "betydelige, negative sociale og/eller miljømæssige påvirkning, der er uensartet, uoprettelig og uden fortilfælde".

Den efterfølgende opførelse og drift af kraftværket ødelagde jord og andre ressourcer, som lokalsamfundene brugte til fiskeri, landbrug, saltvaskning og dyreopdræt. I 2015 indbragte medlemmer af fiskeri- og landbrugssamfundet fra Gujarat-kysten, med støtte fra [EarthRights International](#), en sag for retten i Washington DC, USA, hvor IFC har hovedkvarter. IFC's argument var, at i kraft af dens egenskab som international organisation havde den fuld immunitet i henhold til amerikansk lovgivning, og retten kunne derfor ikke finde den skyldig i at have overtrådt loven.

Sagen kom for Højesteret, som nåede frem til den historiske afgørelse, at internationale organisationer, som Verdensbanken, kunne sagsøges ved amerikanske domstole, forudsat at omstændighederne faldt inden for en række specifikke undtagelser fra immunitetsbeskyttelsen. En af disse undtagelser dækkede juridiske klager, der var baseret på "en kommerciel aktivitet, der blev udført i USA". Dette var en vigtig afgørelse, da IFC i årevis havde handlet, som om den var "hævet over loven" og "urørlig" ved at yde lån til projekter, der var i højrisikogruppen for at være en grov krænkelse af menneskerettighederne og forårsage skade på lokalsamfund. Afgørelsen sendte et budskab om, at de kunne stilles til ansvar ved de amerikanske domstole.

Desværre konkluderede de amerikanske domstole ydemere, at IFC ved denne særlige lejlighed var beskyttet af immunitet. EarthRights International har siden ad flere omgange skriftligt kontaktet FN om det faktum, at der er udviklingsfinansieringsinstitutioner, der handler, som om de er hævet over loven, og om brugen af immunitet i nærværende sag.

NÅR MAN VIL OPBYGGE MAGT I DET LOKALE COMMUNITY ELLER BEVÆGELSEN I FORHOLD TIL AT SIKRE RETFÆRDIGHED

Med en strategisk retssag kan man også gøre brug af den kollektive magt til at bringe en problemstilling for retten og dermed gøre det muligt for det lokale community at opnå retfærdighed. Der findes verden over mange ting, der forhindrer muligheden for retfærdighed, og selv i retssystemerne ses der mange udnyttende, ekskluderende og elitære dynamikker. Samtidig kan de også have en udlignende funktion.

Retssystemerne søger at indføre kontrolmekanismer, der sikrer, at sagsøger og sagsøgte er på så lige fod som muligt. Dette princip beskrives ved hjælp af udtrykket "lighed for loven" eller "ligestilling af sags parter". En retssag omtales ofte som en "David mod Goliat"-situation, da det er meningen, at den skal være fri for og uvildig i forhold til magt og privilegier.

Der er stadig en massiv kløft mellem denne teori og praksis, og privatpersoner og communities har ofte meget forskellige forhold til eller erfaringer med loven. En retssag kan virke som et fjernt eller utilgængeligt redskab. Men brugen af retssager kan opbygge erfaring, viden og tillid i det lokale community i forhold til at bruge domstolene til at skabe forandring.

Indbringelse af en sag for retten kan afmystificere processen med at få opnå retfærdighed via domstolene. Da det kræver en fælles indsats at anlægge sag, er det en god mulighed for et fællesskab eller en bevægelse til kollektivt at lægge strategier for de prioriteter, mål og handlingspunkter, de har i forhold til den forandring, de ønsker at skabe.

Det kan være en måde at skubbe det lokale community tættere sammen omkring disse mål og samle støtte til bevægelsen. Medlemmer af det lokale community kan hjælpe med at undersøge og skaffe argumenter til en sag, få en forståelse af loven og deres juridiske rettigheder samt lære mere om retsprocedurer.

Dette kan få en mere generel indflydelse ud over på den specifikke sag, der forfølges, da det kan tilskynde det lokale community til at udnytte den læring og de færdigheder, det har fået, til at anlægge flere strategiske retssager ved domstolene. Det kan også inspirere andre lokale community, der står over for lignende kampe, til at gøre det samme.

CASE:

ARBEJDERE OPBYGGER SAG MOD SYSTEMISK RACISME I FRANSK BYGGERI

I 2016 blev 25 uregistrerede maliske bygningsarbejdere hyret af et firma til at udføre nedrivning og bortrydning af en historisk bygning i Paris, hvor der skulle laves nye kontorlokaler. Efter to alvorlige arbejdsulykker og pga. stigende bekymring for deres arbejdsforhold gennemførte arbejderne en strejke med støtte fra en fagforening. Efter strejken opsagde byggefirmaet kontrakten med underleverandøren, der havde ansat arbejderne, hvilket efterlod arbejderne uden arbejde.

Arbejderne besluttede at indbringe sagen for arbejdsretten med kravet om, at retten fritog dem for ansvar for opsigelsen af kontrakten, og anerkendte, at de havde krav på erstatning på grund af den diskrimination, de havde oplevet på arbejdspladsen.

Der blev fremlagt dokumentation med assistance fra det franske ligestillingsorgan, [Defender of Rights](#), som påviste, at opgaverne ikke blev givet til arbejderne på baggrund af deres kvalifikationer, men snarere deres nationalitet og formodede herkomst. Det var tydeligt, at de maliske arbejdere var blevet pålagt de mest krævende og farlige opgaver. Der blev også fremlagt forskningsundersøgelser, der viste systemisk diskrimination i ansættelses- og ledelsesforholdene i den franske byggebranche på et mere generelt plan.

Retten konkluderede, at der var en så racistisk arbejdsfordeling og ledelse i byggebranchen, at det synes at være et "organiseret system af racistisk dominans". Retten konkluderede, at arbejderne var blevet opsagt på grund af en fejl begået af deres arbejdsgiver og tilkendte 37.000 euro til hver arbejder. Dette er en af de få lejligheder, hvor en europæisk domstol har [adresseret problemet med strukturel racisme](#) i sin afgørelse. Siden denne afgørelse har andre bygningsarbejdere anlagt sag mod store byggefirmaer for diskrimination og udnyttelse.

NÅR DET ER NØDVENDIGT AT FÅ KONTROL OVER JURIDISKE FORHOLD, DER VEDRØRER DIG OG DIT LOKALE COMMUNITY

Det kan være, at fortællingen omkring et bestemt emne er domineret af én stemme eller gruppe, og den tager ikke hensyn til de specifikke bekymringer, der er i de communities, der er særligt påvirket af sådanne problemer.

Faktisk kan den måde, hvorpå der fortælles om et problem i offentligheden, være direkte forkert eller endda skadelig for visse communities, som ikke er blevet ordentligt hørt, da tiltagene blev indført.

En retssag kan gøre det muligt at få kontrol over fortællingen. Domstole er officielle platforme, hvor lokale communities kan fremlægge deres sag, herunder deres fortælling og historie om et bestemt problem.

CASE:

OPRINDELIGE FOLK BESKYTTER DERES JORD: PÅ VEJ MOD NEDLÆGGELSE AF VINDMØLLEPARKER PÅ RENSDYRGRÆSGANGE

I Fosen i Norge var der givet tilladelse til opførelse af 151 vindmøller i områder, der traditionelt blev brugt af oprindelige samiske samfund. Historien bag projektet var, at det var et vigtigt initiativ til fremme af vedvarende energi, da det ville blive ét af de største vindenergi projekter i Europa. Da byggeriet begyndte på området i 2016, mødte 200 mennesker op og protesterede mod det på grund af dets uforholdsmæssige indvirkning på oprindelige samiske samfund.

I december 2018, efter at have modtaget en klage fra lokalsamfundet, anmodede FN's Komité for Afskaffelse af Racediskrimination om, at byggeriet af vindmølleparken stoppede, mens den behandlede klagen. Denne anmodning blev ignoreret af den norske regering, og da vindmøllerne først var blevet opsat, skræmte støjen og deres facon rensdyrflokkene væk og fratog dem store områder af vintergræssange.

Sagen blev indbragt for de norske domstole, og i 2021 fandt den norske højesteret, at vindmølleparkerne havde krænket samiske familiers ret til at dyrke deres rensdyrkultur. På 500-årsdagen for den manglende håndhævelse af domstolsafgørelsen samledes folk uden for indgangen til olie- og energiministeriet i Oslo for at protestere mod regeringens manglende handling.

Derefter kom der en erklæring fra olie- og energiministeren, som undskyldte for vindmølleparkerne og anerkendte, at de krænkede det samiske samfunds menneskerettigheder. I 2023 var der dog endnu ikke truffet foranstaltninger til ordentlig genoprettelse af de samiske græssange.

OVERHOLDELSE AF REGLERNE FOR DEN JURIDISKE PROCES

Ikke alle kan anlægge sag om et hvilket som helst emne, de har lyst til. For at indbringe en sag for retten skal man opfylde visse proceduremæssige krav. Der er regler, der skal følges, for at en domstol kan behandle sagen, og de er:

Anlægge sagen til tiden

Normalt skal sager behandles inden for en "forældelsesfrist". Disse frister varierer afhængigt af skadetyper og den anvendte lov. Der er mulighed for at få forlænget en forældelsesfrist, hvis den udgør en hindring for retfærdigheden, fx i sager om historiske overgreb.

Sagen skal anlægges af den "rette" person

Dette er kendt som søgsmålskompetence, hvilket refererer til de betingelser, som en person eller virksomhed skal opfylde, før de kan anlægge sag om det relevante emne. For eksempel kan en person være nødt til at påvise tilstrækkelig forbindelse til den anfægtede lov, regel eller handling.

Indbringelse af sagen for den "rette" domstol eller instans

Domstolene kan kun træffe afgørelse i sager, der falder inden for deres "jurisdiktion". Med andre ord skal de have beføjelse til at behandle den særlige type krav og anvende de særlige retsregler, der lægges til grund i forhold til den specifikke genstand. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol kan fx ikke behandle sager om kontraktbrud. Den kan kun behandle sager om krænkelse af menneskerettighederne. Domstolene er også bundet af visse geografiske grænser, og de kan således ikke udøve deres beføjelser uden for dette territorium. Ligeledes kan der være begrænsninger i typen af afgørelser, de kan træffe, og påbud, de kan udstede.

Sagen skal også overholde andre procedureregler

Domstolene er omfattet af en del regler, som skal følges, når man skal indbringe eller forelægge dem en sag. Reglerne kan også være forskellig fra domstol til domstol. Der kan gælde tidsfrister for, hvornår bestemte indlæg skal indgives, eller hvornår visse handlinger skal foretages. Ligeledes kan der være strenge krav til det bevismateriale, der skal fremlægges, før domstolene kan træffe bestemte afgørelser.

Det er i sidste ende op til dem, der ønsker at fremføre en sag for retten, at vurdere, om den kan gøres til genstand for domstolsprøvelse. Det indebærer, at man skal kigge på ovennævnte proceduremæssige krav og overveje, om sagen rent faktisk går ind under domstolens retslige kompetence. Er det ikke tilfældet, vil sagen blive tabt eller afvist, før retten overhovedet kan se på sagsindholdet.

Det er muligt at indbringe en sag med det formål at ændre selve det proceduremæssige aspekt ved den juridiske proces. Via en retssag kan man eksempelvis presse på for at bestemte forhold skal kunne gøres til genstand for domstolsprøvelse og dermed gøre det muligt at opnå retfærdighed for en lang række forhold, der tidligere var helt udelukket fra at blive prøvet i retten.

CASE:

KLIMASAGER BLIVER MULIGE I CANADA

Syv unge klimaaktivister, nogle fra indfødte samfund, anlagde en sag ved domstolene i Ontario i Canada, hvori de fremførte, at Ontarios mål om at reducere udledningen af drivhusgasser med 30 % i forhold til 2005-niveauet inden 2030 var forfatningsstridigt. De fremførte, at det var forfatningsstridigt, fordi det krænkede retten til liv, frihed og sikkerhed samt retten til lighed for loven for Ontarios ungdom og fremtidige generationer. De fremførte, at målene var vage og øgede risikoen for død blandt unge mennesker. Ontario, den sagsøgte i sagen, fremførte, at denne type rettighedsbaserede krav ikke kunne håndhæves retsligt ved domstolene.

Afgørelsen blev appelleret, og i 2023 fandt en dommer i Ontario Superior Court ikke, at de unges rettigheder var blevet krænkede. I afgørelsen anerkendte dommeren dog, at sagen kunne gøres til genstand for domstolsprøvelse. Det betød, at det blev anset som et passende juridisk spørgsmål at bede domstolene om at vurdere. Forud for afgørelsen var klimasager i Canada omhandlende påståede krænkelse af menneskerettighederne blevet afvist, på baggrund af at de ikke kunne gøres til genstand for domstolsprøvelse.

Afgørelsen præciserede, at det var muligt for sådanne sager at blive indbragt for de canadiske domstole, samt at de canadiske domstole havde beføjelse til at træffe afgørelser i dem. I skrivende stund har de unge, der er involveret i sagen, til hensigt at anke sagen yderligere.

DET TAGER TID AT KÆMPE FOR FORANDRING VED DOMSTOLENE

Det kan tage tid at udfordre uretfærdigheder ved domstolene. Retsprocesser kan til tider være langsommelige og trække i langdrag, især hvis en domstol når frem til forkerte afgørelser, som herefter ankes til en højere domstol.

En sag, der føres på ét domstolsniveau, kan tage alt fra et par måneder til flere år. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol tilstræber eksempelvis at afgøre sager inden for tre år efter indgivelse. For mange sager tager det endnu længere tid. Det tager mere end 17 måneder i gennemsnit for Den Europæiske Unions Domstol at træffe en afgørelse, efter en sag er blevet indgivet. Sagerne kan versere længere ved domstolene, hvis de er komplekse, vedrører mange krav eller retlige argumenter, eller hvis den pågældende domstol har et betydeligt efterslæb.

Alle, som involverer sig i et søgsmål, skal derfor forberede sig på, at det er en langvarig proces – det kan tage år eller sågar årtier, før en domstol kommer med den afgørelse, som de, der har anlagt sagen, sigter efter.

CASE:

AFSLØRING AF HÅRDISKRIMINATION PÅ ARBEJDSPLADSEN: KONSEKVENSERNE FOR AIR FRANCE SOM FØLGE AF HANDLING MOD AFROFRISURER

Aboubakar Traoré er en sort mand, der arbejdede som steward for flyselskabet Air France. Flyselskabet havde en uniformspolitik, som tillod kvindelige ansatte, men ikke mænd, at have flettet hår. Aboubakar blev suspenderet fra sit arbejde, efter at han havde skiftet frisur til korte dreadlocks samlet i en såkaldt chignon (lav knold i nakken). Han sagsøgte efterfølgende Air France for suspendering.

En arbejdsret og en lavere domstol dømte begge imod ham, og han indbragte derefter sagen for den højeste appeldomstol i Frankrig, Cour de Cassation. Ti år efter at Aboubakar første gang bragte sagen for retten, anerkendte Cour de Cassation endelig, at politikken var kønsdiskriminerende. Denne sag banede vejen for fremsættelsen af et tværpolitisk lovforslag i det franske parlament om at forbyde hårdiskrimination rettet mod naturlige afrofrisurer og fletninger.

Det er værd at bemærke, at forandring ikke altid sker, lige efter at der er truffet afgørelse i en sag. Dagen, hvor en afgørelse afsiges, markerer ofte starten på en anden vedvarende indsats for at få dem, der er bundet af afgørelsen, til at følge den. Som det er tilfældet med love, kan også domstolsafgørelser ignoreres. Det er helt afgørende, at indsatsen fortsætter, efter at der er truffet en afgørelse, så der stadig presses på for at opnå den nødvendige forandring. Det kan dog tage tid.

CASE:

BEKÆMPELSE AF SEGREGERING AF ROMAER I TJEKKISKE SKOLER

I 2000 blev én af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols mest kendte sager anlagt af 18 romaelever i Tjekkiet. Eleverne var blevet anbragt i "specialskoler", hvor de fik en forenklet undervisningsplan. Deres sag blev den allerførste sag ved den Europæiske Domstol, der handlede om raceadskillelse i uddannelsessystemet.

Retten fandt i første omgang, at elevernes rettigheder ikke var blevet krænket. Sagen blev dog anket til en "højere" afdeling i EU-Domstolen, Store Afdeling. I 2007 fandt Store Afdeling, at eleverne var blevet diskrimineret, fordi de modtog en ringere uddannelse på grund af deres "etniske oprindelse".

På trods af denne gunstige afgørelse anlægges der fortsat sager mod segregering af romabørn i tjekkiske skoler mere end femten år senere. Den instans, som er ansvarlig for at overvåge fuldbyrdelsen af EU-Domstolens afgørelser, [Ministerkomitéen](#), behandler stadig fuldbyrdelsen af afgørelsen som "igangværende", da den ikke er blevet løst tilstrækkeligt af de tjekkiske myndigheder.

Selvom der er sket politiske fremskridt, er der i 2022 stadig [mere end 77 skoler](#) i Tjekkiet, hvor romabørn udgør størstedelen af eleverne, og kun et lille antal af disse kan forklares med andelen af romabørn, der bor i det relevante skoledistrikt. Segregering af romaer i tjekkiske skoler sker stadig den dag i dag på trods af den store sejr i retten i 2007. Kampen for at udrydde segregering i skoler fortsætter.

ØKONOMISKE OG IKKE-ØKONOMISKE OMKOSTNINGER VED EN RETSSAG

Der er mange omkostninger og risici forbundet med at gå rettens vej. En retssag er en kampøvelse, hvor den ene part sættes op mod den anden. Det kan samtidigt synliggøre de involverede i sagen, hvilket kan være både positivt og negativt. Ved påbegyndelsen af en retssag er det afgørende, at risici begrænses, samt at der lægges en plan for omkostningerne, såsom:

Økonomiske omkostninger

Sager koster penge. Der ligger et stort arbejde i at opbygge og argumentere for en sag, fra indsamling af beviser til strategiudvikling og fortalervirksomhed. Advokatsalærer kan også være høje, selvom det nogle gange kan være muligt at forhandle et pro bono- eller reduceret salær med advokaten, hvis det drejer sig om en vigtig sag, der skal føres. Det kan også være muligt at få offentlige midler til sagen, hvis den er omfattet af "retshjælp".

Ud over advokatsalærer skal man muligvis betale retsafgifter og honorarer til eksperter, oversættere, efterforskere og juridiske rådgivere. Det er også vigtigt, at dem, der anlægger sagen, kan mærke støtte og omsorg under processen, og det kan derfor blive nødvendigt at betale for tjenesteudbydere, der også kan hjælpe med dette.

De samlede omkostninger ved en sag kan variere betydeligt fra tusindvis til hundredtusindvis af euro. Omkostningsrisikoen kompliceres yderligere af, at den tabende part i nogle tilfælde skal betale omkostningerne til modpartens advokater. Det kan derfor være temmelig dyrt at tabe en sag. Inden man anlægger en eventuel sag, er det yderst vigtigt at budgettere med disse scenarier og sørge for fundraising.

Ressourcer

At kunne betale for det juridiske arbejde er én ting, men inden man tager en sag er det afgørende, at de, der planlægger at føre retssager, har ressourcer og kapacitet til at gøre det. Før du forbereder og indgiver en sag ved retten, er der vigtige spørgsmål at stille, herunder:

Er der ressourcer til at holde de nødvendige indsatser kørende såsom fortalerrinitiativer, kampagner og kommunikation samtidig med retssagen?

Er der veletablerede relationer til advokater, researchere og juridiske rådgivere, der kan styrke og understøtte sagen?

Er der kapacitet til at være konstant engageret og træffe beslutninger i en langvarig proces, som fx en retssag?

Tilbageslag

Når man lægger sag an, er der altid en risiko for, at man taber sagen, samt at der falder en ugunstig afgørelse. Afgørelsen vil eventuelt være et tilbageslag, idet den er en juridisk anerkendelse af et synspunkt, som inden da som minimum ville have været til debat. Spørgsmålet er, om sagen kan tåle sådan et tilbageslag.

Det er en risiko, som skal tages med i planlægningen. Selvom et tilbageslag kan være skuffende for bevægelsen, kan det have en mobiliserende effekt. Det kan endda tiltrække flere mennesker til sagen på grund af afgørelsens uretfærdige udfald. Nederlag kan muligvis blive vendt til sejr.

Sikkerhed og tryghed

Dem, der lægger sagen an, kan blive eksponeret for angreb på deres omdømme, troværdighed og sågar deres person. De kan blive mål for chikane på sociale medier fra modstandere af sagen.

Selvom mange aktivister og forkæmpere kender til denne dynamik, kan eksponeringen i forbindelse med en retssag værre større, fordi retssager er konfrontatoriske. Den part, som sagen anlægges imod, tilskyndes til at fremme deres egen fortælling og angribe troværdigheden og sandfærdigheden af den fortælling, som fremføres af modparten.

Der bør træffes foranstaltninger til at beskytte alle, som er involveret i retssagen – det kan være hjælp til medietræning eller uddannelse i fysisk og digital sikkerhed.

Retraumativering

En retssag indebærer fremlæggelse af sagen for en domstol, herunder de faktuelle beviser for skade og de faktuelle beretninger, der understøtter de i sagen fremførte argumenter. Da retssager er konfrontatoriske, tilskyndes modparten i sagen til at anfægte sandheden og troværdigheden af de kendsgerninger, der fremføres, og de personer, der fremfører kendsgerningerne.

Processen kan betyde, at traumatiske oplevelser genopleves, men også at der opstår en tvivlen på det oplevede ("gaslighting"). Det er ekstremt vigtigt, at en retssag foregår med veletableret viden om traumer, og at domstolene presses til at minimere skaden i de sager, der præsenteres for.

CASE:

“THE OGO NI NINE”: KAMPEN OM AT PLACERE ET ANSVAR FOR LIV, DER ER PÅVIRKET AF SHELLS MILJØFORRINGELSE AF NIGER DELTA-REGIONEN

I 1950'erne begyndte Royal Dutch Shell sine aktiviteter i Nigerdeltaet. Dele af Nigerdeltaet blev hurtigt nogle af de mest forurenede steder i verden. Mellem 1976 og 1991 blev Ogoniland udsat for 2.976 forskellige olieudslip svarende til mere end to millioner tønder olie. I 1990'erne blev bevægelsen Movement for the Survival of the Ogoni People grundlagt og kæmpede for social, økonomisk og miljømæssig retfærdighed gennem ikke-voldelig modstand og protest. I 1995 blev ni miljøaktivister dømt til døden og henrettet i hemmelighed af det nigerianske militærregime.

Aktivisterne blev stillet for retten under påskud af, at gruppen havde opildnet til mordet på fire Ogonihøvdinge, en retssag, der generelt er blevet kritiseret for at være opdigtet og betegnet som justitsmord. Enkerne efter The Ogoni Nine har anlagt sag i USA og Holland for at stille Shell til ansvar for deres medvirken til anholdelse, ulovlig tilbageholdelse, tortur, ugyldig retsforfølgelse og drabene på The Ogoni Nine. Sagen blev ført ved de amerikanske domstole og varede mere end seks år. Til slut afgjorde den amerikanske højesteret, at sagen ikke kunne afgøres af de amerikanske domstole, fordi den ikke i tilstrækkelig grad “rørte og vedrørte” USA.

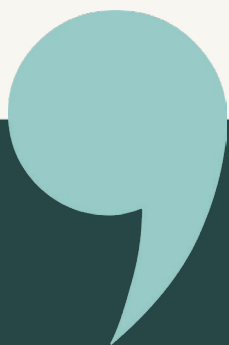
Der blev efterfølgende anlagt sag i Holland. Her fandt de hollandske domstole, at der ikke var tilstrækkelige beviser for Shells involvering i justitsmordet. Enkerne besluttede ikke at appellere afgørelsen og udtalte gennem deres advokater, at “[...] det har været en langvarig og krævende proces, som har fået dem til at genopleve forfærdelige hændelser, alt imens udfaldet er meget tvivlsomt.” Shell benægter stadig beskyldningerne mod dem, og retssager pågår den dag i dag for erstatning for de liv og levebrød, der påvirkes af Shells miljøforringelse af området omkring Nigerdeltaet.

SAMMENFATNING AF HVORNÅR MAN KAN GØRE BRUG AF EN STRATEGISK RETSSAG

Det er ikke nemt at beslutte, om man skal indbringe en sag for retten. Det kan indebære, at man skal afveje adskillige muligheder og potentielle risici. Det kræver, at man ved, hvornår det er det “rigtige” tidspunkt at intensivere kampen på og gå rettens vej. Man skal ligeledes sikre, at de proceduremæssige krav er opfyldt, at indsatsen omkring sagen er bæredygtig, og at de omkostninger og risici, der er forbundet med retssagen, kan mindskes. Derudover skal dem, der anlægger sagen, spørge sig selv: Hvor skal sagen anlægges henne?

KAPITEL 5:

HVOR KAN MAN ANLÆGGE EN STRATEGISK RETSSAG?

HVOR KAN MAN ANLÆGGE EN STRATEGISK RETSSAG?

Afhængigt af hvilken type sag, der skal anlægges, skal en juridisk klage indgives til en bestemt instans eller domstolssystem med beføjelse og myndighed til at træffe en afgørelse om klagen. Denne myndighed og beføjelse betegnes som instansen eller rettens kompetence til at behandle sagen.

Eksempler på forskellige instanser eller domstole, der kan behandle strategiske retssager:

Nationale domstole

Regionale domstole

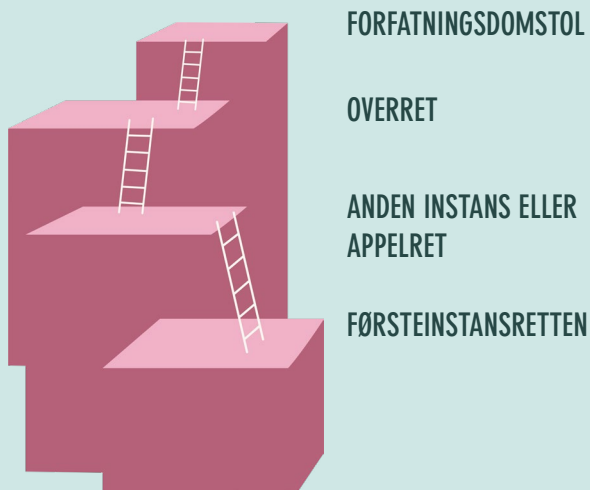
Internationale domstole eller instanser

Andre nationale instanser

NATIONALE DOMSTOLE

De fleste retssystemer består af et hierarki af domstole, hvor sager kan appelleres opad i domstolssystemet fra en lavere til en højere domstol. Overordnet er det sådan, at jo højere domstolen eller instansen er, jo flere beføjelser og autoritet har den. Det betyder, at højere domstole er bedre positionerede til at gennemføre eller presse mere omfattende forandring igennem. I mange retssystemer vil den højeste domstol være en forfatnings- eller højesteret, som normalt udgør den højeste myndighed i afgørelser af sager om lovligheden af love eller praksis i henhold til et lands forfatningsmæssige orden.

HIERARCHY OF COURTS IN LEGAL SYSTEM:

Domstolene vil også være opdelt i forskellige afdelinger afhængigt af det retsområde eller den type tvister, de behandler, fx arbejds-, handels-, straffe-, forvaltnings- og civilretlige tvister.

Nogle sager kan løses i første instans og kræver ingen yderligere involvering af domstolene. Andre sager kæmpes op gennem domstolssystemet til en højere domstol. Sager indbringes typisk for en højere domstol gennem en såkaldt appelprocedure, hvor der er uenighed eller usikkerhed om retsstillingen i en bestemt sag. Det kan eksempelvis være, hvis en lavere domstol ikke har anvendt loven korrekt. Sommetider vindes sager først efter at være tabt ved en lavere domstol.

CASE:

UENIGHED VED DE FINSKE DOMSTOLE: VEDHOLDENDHED I SAGER MOD RACEPROFILERING

I 2016 blev to sorte kvinder, mor og datter, standset og visiteret af politiet i Helsinki. Politiet udtalte, at betjentene udførte overvågning af mistænkte sexarbejdere og kontrol af personers immigrationsstatus. De benægtede, at de havde udsat kvinderne for forskelsbehandling, men var enige i, at deres handlinger til dels var påvirket af kvindernes hudfarve.

Sagen blev indbragt for det finske diskriminerings- og ligestillingsnævn, som fandt, at politiet havde gjort kvinderne til genstand for etnisk profilering og forskelsbehandling. Nævnet forbød politiet at gentage sin praksis og pålagde politiet en betinget bøde på 10.000 euro med det formål at tilskynde politiet til at følge anvisningen. Afgørelsen blev senere appelleret til forvaltningsdomstolen, som var uenig og omstødte nævnets tidligere afgørelse.

Sagen blev herefter atter appelleret til den højeste forvaltningsdomstol, som omstødte forvaltningsdomstolens afgørelse og bestemte, at nævnets afgørelse skulle genindføres og følges. Det blev altså atter forbudt for politiet at gentage sin racistiske standsnings- og visitationspraksis under trussel om en bøde.

ANDRE NATIONALE INSTANSER

De fleste lande har etableret uafhængige instanser, der, selvom de ikke er domstole, har visse beføjelser til at overvåge, føre tilsyn med og træffe afgørelser i klager over specifikke spørgsmål eller bestemte love. Disse instanser kan gå ind i spørgsmål og regulere brancher på tværs af områder inden for bl.a. bolig, uddannelse, sundhed, miljø, medier, forbrugerbeskyttelse, menneskerettigheder og ligestilling.

Instanserne kaldes sommetider for "kvasiretslige" instanser, fordi de har fællestræk med domstolene, dog uden nødvendigvis at have alle de beføjelser, som en domstol har. Instanserne vil muligvis kunne træffe beslutninger og indføre foranstaltninger, der kan bidrage til at skabe mere omfattende forandring i en eller anden form. I nogle situationer vil det endda være nødvendigt at henvende sig til en sådan instans først, inden man går rettens vej.

CASE:

RACISTISK REKLAME: FORBUD MOD EN RACISTISK ANNONCE FRA DEN BRITISKE REGERING

I sommeren 2022 benyttede det britiske justitsministerium sig af en Facebook-annonce til at promovere sin "fængselsjob"-ordning. I annoncen blev en hvid fængselsbetjent vist i samtale med en sort mandlig indsat. Annoncen indeholdt også teksten "Bliv fængselsbetjent. Én karrierevej, mange roller" og billedteksten "Vi er nøglearbejdere, problemløsere, livsændrere. Bliv ansat her, og udfør et vigtigt job hos HMP Wormwood Scrubs".

Den britiske tilsynsmyndighed på reklameområdet Advertising Standards Authority (ASA) modtog en klage, der hævdede, at "annoncen fastholdt en negativ etnisk stereotyp" og sandsynligvis kunne være groft krænkende. ASA er den ansvarlige tilsynsmyndighed, som skal sikre overholdelsen af den britiske lov om ikke-broadcast reklame og direkte markedsføring. Loven indeholder en bestemmelse, som forbyder kommunikation, der betragtes som en omfattende eller grov krænkelse af "forskellige beskyttede karakteristika, herunder race".

ASA afgjorde, at annoncen var i strid med den pågældende bestemmelse. Den britiske regering forsøgte at appellere afgørelsen, men under appellen fastholdt ASA sin afgørelse og udtalte: "I forbindelse med en fængselsscene mente vi, at reklamen havde den effekt, at den fastholdt en negativ etnisk stereotyp om, at sorte mænd er kriminelle. På det grundlag konkluderede vi, at annoncen sandsynligvis ville blive anset for at være groft krænkende". ASA opfordrede til, at annoncen ikke blev vist igen, og bad justitsministeriet om at træffe foranstaltninger til at forhindre lignende krænkelse i fremtiden.

Nogle instanser har også mandat til at indbringe sager for domstolene på vegne af andre og i offentlighedens interesse. Det betyder, at de kan gå rettens vej for at støtte og beskytte dem, der er berørt af et bestemt forhold.

CASE:

RACISME I SUNDHEDSVÆSENET UDFORDRES

I november 2019 anlagde [diskrimineringsombudsmanden i Sverige](#) en sag på vegne af en mand, der var død efter lægelig forsømmelse fra ambulancetjenestens side. Sagen blev også indbragt af ombudsmanden på vegne af den pågældendes familiemedlemmer. Manden, der var muslim af afrikansk oprindelse, faldt om derhjemme som følge af en blødning i hjernen. Der blev ringet efter en ambulance, og paramedicinerne, der handlede imod de oplysninger, de fik af mandens kone, nægtede at betragte manden som havende brug for øjeblikkelig behandling.

Ifølge paramedicinernes notater fastslog ambulancetjenesten, at manden var vågen, opmærksom og "foregav at være bevidstløs". Notaterne indeholdt også spørgsmålet "kulturel besvimelse?". Da mandens situation ikke blev taget alvorligt, blev han ikke undersøgt og behandlet øjeblikkeligt, og han døde nogle måneder senere.

Den svenske diskrimineringsombudsmand indbragte sagen for byretten i Gøteborg, som i maj 2021 afgjorde, at sundhedsudbyderen havde forskelsbehandlet manden på grund af hans etnicitet. Det blev også fastslået, at mandens kone var blevet diskrimineret af sundhedspersonalet, fordi de nægtede at lytte til de kritiske oplysninger, hun havde givet. Retten tilkendte erstatning på ca. 11.000 euro. Diskrimineringsombudsmanden appellerede afgørelsen med begrundelse i, at den tilkendte erstatning var for lav.

I april 2022 accepterede regionsrådet en forligsaftale. De tilsluttede sig dermed Domstolens afgørelse og tilbød at betale erstatning på ca. 25.000 euro.

REGIONALE DOMSTOLE

Ud over de nationale domstole kan nogle sager også indbringes for domstole på regionalt niveau. Disse domstole er ansvarlige for at træffe afgørelse i spørgsmål, der vedrører regionale traktater eller love, herunder regionale menneskerettighedstraktater, hvis sigte er at beskytte og fremme menneskerettighederne i et bestemt område. I Europa er Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og Den Europæiske Unions Domstol gode eksempler herpå.

DEN EUROPÆISKE MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOL

[Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol](#) er ansvarlig for at fortolke og anvende den europæiske menneskerettighedskonvention i enkeltstager.

Denne type sager anlægges mod lande, der har tilsluttet sig konventionen og kan først indledes, når alle andre muligheder for at indbringe en juridisk klage er udtømt på nationalt niveau. Derfor behandles sager normalt først efter at være blevet afgjort ved den højeste nationale domstol.

Domstolens afgørelser er bindende for det land, der er part i sagen, hvilket betyder, at det er forpligtet til at implementere afgørelserne mod det.

Domstolen har ikke kun beføjelse til at erklære, at menneskerettighederne er blevet krænket, den kan også bestemme, at der skal betales erstatning til den person, der har indbragt sagen – dette betegnes “passende erstatning”.

Domstolen har også visse beføjelser til at vedtage “individuelle foranstaltninger” for at afhjælpe eller bringe specifikke menneskerettighedskrænkelser til ophør bl.a. [ved at anmode om, at en person løslades fra fængslet](#). I nogle tilfælde kan domstolen også angive “generelle foranstaltninger”, der bør vedtages for at løse spørgsmål af mere strukturel karakter såsom at opfordre til en forbedring af [fængselsforholdene](#). Domstolen kan også pålægge, at der træffes øjeblikkelig foranstaltninger under visse omstændigheder.

CASE:

BELGIEN PÅBUDT AT HUSE ASYLANSØGERE

Der er blevet indbragt sager for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol vedrørende asylansøgersituationen i Belgien. De personer, der har indbragt sagerne, har ansøgt om international beskyttelse i Belgien, men har endnu ikke fået plads på et modtagecenter.

Disse centre sørger for indkvartering, måltider og tøj samt medicinsk, social og psykologisk bistand, mens personens ansøgning om international beskyttelse behandles. På grund af begrænset plads på modtagecentre har mange asylsøgere boet på gaden.

Der blev indbragt sager for de belgiske domstole, som påbød den føderale myndighed for modtagelse af asylansøgere at skaffe husly til hjemløse, der søgte asyl, på modtagecentre, hoteller eller andre egnede steder. Påbuddene blev ignoreret, og der blev derefter indbragt en række sager for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. En af sagerne [vedrørte 148 asylansøgere](#).

Domstolen pressede yderligere på ved at opfordre Belgien til at håndhæve de nationale domstoles påbud og sørge for husly og tøj, så de fik dækket deres basale behov.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols afgørelser kan også påberåbes i andre europæiske lande, hvor domstolene har til opgave at anvende den europæiske menneskerettighedskonvention på andre lignende eller beslægtede sager.

CASE:

UNDERTRYKKELSE AF LGBTQI+-REKLAMER I UNGARN UDFORDRES

I 2022 fandt medietilsynet i Ungarn, at en tv-kanal havde overtrådt den nationale medielov ved at bringe en reklame om "regnbuefamilier" i dagtimerne. Tilsynet forsøgte at begrænse udsendelsen af reklamen til tidsrummet mellem kl. 21 og kl. 5. Det hævdede, at reklamen kunne have haft en negativ indvirkning på børn og derfor burde sendes om natten.

Sagen gik videre til de ungarske domstole, som var uenige i medietilsynets afgørelse. Domstolen baserede i vid udstrækning sin uenighed på retspraksis i Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols, særligt EU-Domstolens begrundelse, som lød: "der er ingen videnskabelige beviser eller sociologiske data [...], der tyder på, at selve omtalen af homoseksualitet eller åben offentlig debat om seksuelle minoriteters sociale status kan påvirke børn eller 'sårbare voksne' negativt'. Tværtimod er det kun gennem en retfærdig og offentlig debat, at samfundet kan tage fat på så komplekse spørgsmål". De ungarske domstole gentog, at de ungarske love skulle fortolkes i overensstemmelse med EU-Domstolens afgørelser om emnet.

DEN EUROPÆISKE UNIONS DOMSTOL

Den Europæiske Unions Domstol er den øverste domstol i EU. Den overvåger anvendelsen og fortolkningen af EU-lovgivningen. Det er denne lovgivning, som vedtages af EU-institutionerne og regulerer EU-landene. I tilfælde af modstridende regler mellem national lovgivning og EU-lovgivningen, har EU-lovgivningen forrang.

EU-landene kan indbringes for Den Europæiske Unions Domstol af Europa-Kommissionen, EU's udøvende organ, hvis det pågældende land ikke har opfyldt sine forpligtelser i henhold til EU-lovgivningen.

CASE:

EU-LOVGIVNING OM BESKÆFTIGELSE OG HANDICAP SKABER POSITIVE FORANDRINGER I ITALIEN

I 2000 indførte EU lovgivning, der havde til formål at bekæmpe diskrimination på arbejdspladsen. I 2011 anlagde Europa-Kommissionen sag mod Italien ved EU-Domstolen for at have undladt at indføre dele af denne lovgivning, som har med handicap at gøre.

EU-Domstolen var enig med Kommissionen og fandt, at Italien ikke havde indført tilpasningsmuligheder for personer med handicap på alle beskæftigelsesområder og alle aspekter af et ansættelsesforhold.

Det blev derfor fastslået, at Italien ikke havde implementeret den relevante EU-lovgivning. Det interessante ved denne afgørelse var, at Domstolen observerede, at selve EU-lovgivningen ikke definerede ordet "handicappet". Domstolen udtalte, at det skulle forstås som værende "alle personer, der er berørt af et handicap" som defineret i [FN's konvention om rettigheder for personer med handicap](#).

Der kan også indbringes sag for EU-Domstolen af personer eller virksomheder, der hævder at være blevet personligt berørt af en retsstridig handling (eller passivitet) fra visse EU-institutioners eller-organers side.

CASE:

AGTEN PÅ RETFÆRDIGHED: FRONTEX HIVES I RETTEN FOR FORVALTNING AF DEN MEST DØDELIGE GRÆNSE I VERDEN

Det Europæiske Agentur for Grænse- og Kystbevogtning (Frontex) er ansvarlig for at fremme, koordinere og udvikle den europæiske grænseforvaltning i overensstemmelse med EU-lovgivningen. Europas grænse til Middelhavsområdet er blevet kendt som "den mest dødelige grænse i verden". Frontex har været medskyldig i dette ved systematisk at tilbagevise flygtninge og asylansøgere ved at bruge ulovlige metoder.

I 2021 havde undersøgelser knyttet 2.000 dødsfald blandt flygtninge til ulovlig tilbagevisning fra EU's side. Samme år indbragte tre NGO'er ([front-LEX](#), [Progress Lawyers Network](#) og [Greek Helsinki Monitor](#)) den allerførste sag mod Frontex for Den Europæiske Domstol for Frontex' rolle i bruddet på migranternes rettigheder.

Sagen blev ført på vegne af to asylansøgere, som hævdede, at de var blevet voldeligt omringet, overfaldet, berøvet, bortført, tilbageholdt og tvangstilbageført til havet for til sidst at blive efterladt på tømmerflåder ud for Grækenlands grænser. Sagen blev [afvist af tekniske proceduremæssige årsager](#) i forhold til, hvorvidt Frontex havde "udvist passivitet". Dog er sagen, efter at have været den første menneskerettighedssag anlagt mod agenturet, blevet fulgt op af adskillige andre sager, som NGO'er og asylansøgere har indbragt for domstolen med påstand om, at Frontex' praksis har krænket menneskerettighederne.

Den mest almindelige måde, hvorpå en sag indbringes for EU-Domstolen, er, når et EU-lands nationale domstole anmoder EU-Domstolen om at afklare et spørgsmål vedrørende fortolkningen af EU-lovgivningen i sager, som er blevet dem forelagt.

Når EU-Domstolen har truffet en afgørelse, vender sagen tilbage til den nationale domstol, med henblik på at denne kan træffe en endelig afgørelse i den enkelte sag på baggrund af EU-Domstolens afgørelse. Dette betyder også, at EU-Domstolens afgørelser vil få afsmittende virkning på tværs af de nationale domstole i EU, når de skal anvende den samme EU-lovgivning, der er genstand for fortolkning.

CASE:

POLSK LIGEBEHANDLINGSLOV KOMMER TIL AT GÆLDE FOR ALLE TYPER ARBEJDE

I 2017 opsagde det polske offentlige radio- og tv-selskab freelancekontrakten med en redaktør, som tidligere havde arbejdet sammen med tv-stationen på forskellige projekter. Kontrakten var blevet underskrevet to uger tidligere og skulle vare en måned. Kontrakten blev opsagt to dage efter, at redaktøren havde lagt en video ud på YouTube, der fremmede tolerance over for par af samme køn. Han forsøgte at sagsøge tv-stationen for diskrimination på baggrund af sin seksuelle orientering. Den polske lovgivning om forskelsbehandling fandt imidlertid kun anvendelse på personer med en ansættelseskontrakt og ikke på personer med en konsulentkontrakt.

De polske domstole forelagde Den Europæiske Unions Domstol spørgsmålet, om hvorvidt den polske lovgivning var i overensstemmelse med EU's ligestillingslovgivning. Domstolen præciserede, at EU's ligebehandlingslovgivning gælder for alle, der udfører "personligt arbejde" for en anden part, uanset kontrakttype. Afgørelsen havde væsentlig betydning, da enkelte EU-lande havde [anvendt en lignende](#) tilgang som Polen ved at udelukke selvstændige erhvervsdrivende fra denne beskyttelse. Domstolen præciserede, at en sådan tilgang ikke ville opfylde forpligtelserne i henhold til EU's ligebehandlingslovgivning.

Sager som disse kan også kræve, at EU-Domstolen skal efterprøve lovligheden af den underliggende EU-lovgivning, som bliver anvendt i en sag. Det kan eksempelvis komme på tale, hvis EU-lovgivningen i sig selv krænker de grundlæggende menneskerettigheder, som EU anerkender. EU-Domstolen kan kort sagt erklære visse EU-love ugyldige.

CASE:

INDFØRELSE AF KØNSLIGESTILLING VEDR. FORSIKRINGSPRÆMIER: BEKÆMPELSE AF SEXISTISKE TJENESTEYDELSER

I 2012 tillod EU-lovgivningen, at der blev anvendt kønsspecifikke risikofaktorer i beregningen af forsikringspræmier og -ydelser. Lovgivningen tillod forsikringsudbydere at gøre dette, så længe det blev baseret på "relevante og nøjagtige aktuariemæssige og statistiske data". Det betød, at kvinder og mænd betalte forskellige forsikringspræmier udelukkende på baggrund af deres køn. Det havde en lignende indvirkning på ydelserne. For eksempel fik kvinder udbetalt mindre pr. år i pension end mænd, fordi kvinder blev anset for at leve længere.

En belgisk forbrugerorganisation, [Test-Achats](#), indbragte en sag for de belgiske domstole om netop dette forhold, og den nationale domstol anmodede Den Europæiske Unions Domstol om at træffe afgørelse om gyldigheden af denne del af EU-lovgivningen. Domstolen erklærede den relevante del af lovgivningen for ugyldig og præciserede, at den udgjorde ulovlig forskelsbehandling. Afgørelsen afviste endegyldigt den del af loven, som tillod en sådan forskelsbehandling, og forsikringsudbydere kunne således ikke længere udøve forskelsbehandling på baggrund af lovgivningen.

INTERNATIONALE DOMSTOLE ELLER INSTANSER

Lande kan være part i internationale aftaler eller traktater, som er det, international ret er baseret på. Internationale domstole og instanser kan behandle sager, der vedrører overtrædelse af traktaterne, herunder menneskerettighedstraktater.

Et eksempel er [Den Internationale Straffedomstol](#), som behandler retsforfølgelsen af enkeltpersoner i sager om internationale forbrydelser såsom folkedrab, forbrydelser mod menneskeheden, krigsforbrydelser og aggressionsforbrydelser. Ligeledes er der en række internationale domstole og instanser, der behandler sager vedrørende international menneskerettighedslovgivning som fastsat i traktater, herunder bl.a. den [internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder](#).

[FN's Menneskerettighedskomité](#) er et organ bestående af uafhængige eksperter, der overvåger indførelsen af den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder i traktatens deltagende stater. Der kan indbringes klager til komitéen mod de over 100 lande, som har tiltrådt traktaten. Disse klager skal indgives af eller på vegne af en person, hvis rettigheder er blevet krænket af det land, som sagen anlægges mod, og sagen skal forinden have været prøvet ved de nationale domstole.

CASE:

SLUT MED RACISTISK IDENTITETSKONTROL: SPANSK POLITI TVUNGET TIL AT UNDSKYLDE

I december 1992 blev Rosalind Williams Lecraft standset af en politibetjent på en togstation i Spanien og bedt om at fremvise sine identitetspapirer. Hun spurgte, hvorfor hun var blevet udvalgt af politiet til kontrollen, og politibetjenten svarede, at han var forpligtet til at tjekke identiteten på folk, der "lignede hende", og at de havde fået ordre til at udføre identitetskontrol af farvede mennesker.

Dagen efter indgav Rosalind en klage mod politiet, hvilket blev startskuddet til flere år med retssager. De spanske domstole nægtede at konkludere, at standsnings- og identitetskontrollen var diskriminerende, og derfor tog Rosalind sagen videre til FN's Menneskerettighedskomité i 2006. I 2009 fastslog komitéen, at der var udøvet ulovlig forskelsbehandling, og at Rosalind var blevet nægtet retten til et retsmiddel. Komiteen anmodede Spanien om at give Rosalind afhjælpning, herunder en offentlig undskyldning, og træffe "alle nødvendige foranstaltninger" for at sikre, at politiet ikke gentog den racistiske standsnings- og identitetskontrol.

Disse instanser træffer afgørelser i forbindelse med de klager, de modtager, men afgørelserne er ofte mindre effektive end dem ved de nationale eller regionale domstole. Det betyder, at positive afgørelser skal følges op af vedvarende kampagner, fortalervirksomhed og andre initiativer til at sikre, at de bliver håndhævet og implementeret. Der findes ud over Menneskerettighedskomitéen andre traktatorganer i FN-regi, som kan behandle klager over specifikke menneskerettighedsspørgsmål. Disse er:

FN's Komité for Økonomiske, Sociale og Kulturelle Rettigheder

Dette organ overvåger indførelsen af den internationale [konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder](#), som omfatter retten til passende bolig, uddannelse, sundhed, social sikring, vand, sanitet og arbejde.

FN's Komité mod Tortur

Dette organ fører tilsyn med indførelsen af [konventionen mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf](#).

FN's Komité for Afskaffelse af Racediskrimination

Dette organ overvåger indførelsen af [konventionen om afskaffelse af alle former for racediskrimination](#).

FN's Komité for Afskaffelse af Diskrimination mod Kvinder

Dette organ fører tilsyn med [konventionen om afskaffelse af alle former for diskrimination imod kvinder](#).

FN's Komité for Barnets Rettigheder

Dette organ overvåger indførelsen af [konventionen om barnets rettigheder](#) samt internationale traktater om børn i væbnede konflikter, salg af børn, børneprostitution og børnepornografi.

FN's Komité for Rettigheder for Personer med Handicap

Dette organ fører tilsyn med indførelsen af [konventionen om rettigheder for personer med handicap](#).

FN's Komité om Tvungne Forsvindinger

Dette organ overvåger indførelsen af [konventionen om beskyttelse af personer mod tvungen forsvinding](#).

CASE:

DET VAPSTEN-SAMISKE SAMFUND GØR MODSTAND: SYSTEMATISK DISKRIMINATION I SVENSK MINELOVGIVNING

I 2010 gav den svenske regering et privat firma tre koncessioner til at anlægge åbne brud til minedrift i et område i Sverige, der bruges til traditionel dyredrift af det Vapsten-samiske samfund. Dette skete, uden at det samiske samfund blev hørt. Minedriften i brudene spredte støv og beskadigede græsningsarealer til rensdyr, og den afskar migrationsruterne mellem forskellige sæsonbestemte græsningsarealer. Dette påvirkede rendriften i området negativt.

Koncessionerne blev prøvet ved de svenske domstole, men domstolene nægtede at ophæve koncessionerne. Femten medlemmer af det Vapsten-samiske samfund indgav derefter en klage til FN's Komité for Afskaffelse af Racediskrimination. I 2020 fandt komitéen, at det samiske samfunds ejendomsrettigheder var blevet krænkede, og gentog, at når oprindelige folk fratages landområder og territorier, der traditionelt ejes af dem uden frit og informeret samtykke fra dem, skal der træffes foranstaltninger til at give dem disse landområder og territorier tilbage.

Komitéen krævede, at Sverige skulle revidere minekoncessionerne efter en behørig proces med frit, forudgående og informeret samtykke, og at den svenske koncessionslovgivning skulle ændres til at afspejle samernes status som et oprindeligt folk med hensyn til jord- og ressourcerettigheder. Den fandt altså, at svensk mine- og miljølovgivning systematisk diskriminerede samiske rendriftsamfund og skulle ændres.

Det Vapsten-samiske samfund kæmper fortsat for at få den svenske regering til at følge komitéens afgørelse.

SAMMENFATNING AF, HVOR MAN KAN ANLÆGGE EN STRATEGISK RETSSAG

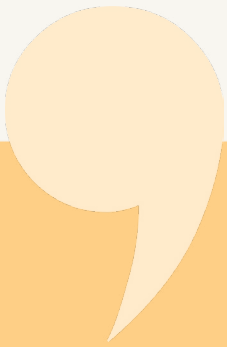
En række domstole og officielle instanser kan behandle juridiske klager, og en del af en retssagsstrategi handler om at identificere, hvilke af disse domstole og instanser der har de bedste forudsætninger for at nå et bestemt resultat på et bestemt spørgsmål på et bestemt tidspunkt, i målet om at tjene den pågældende sag bedst.

Hver enkelt domstol og instans har forskellige beføjelser, forskellige tematiske fokusområder, forskellige tilgange til loven og forskellige autoritetsniveauer. Måske er det nødvendigt at skubbe en juridisk klage op i domstolssystemet til en højere domstol eller sågar en regional eller international domstol, der kan have bedre forudsætning for at skabe den nødvendige forandring.

Næste kapitel behandler spørgsmålet om, hvem der kan indbringe juridiske klager for domstolene.

KAPITEL 6:

HVEM KAN ANLÆGGE EN STRATEGISK RETSSAG?

HVEM KAN ANLÆGGE EN STRATEGISK RETSSAG?

Der er mange former for strategiske retssager, og på samme måde er der forskel på, hvem der må anlægge sager.

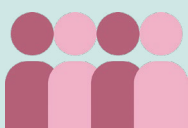
Det afhænger af det retssystem, som sagen behandles under. I de fleste retssystemer vil det være begrænset til dem, som vurderes at have såkaldt "søgsmålskompetence". Begrebet betyder ganske enkelt, at en person eller virksomhed juridisk set har ret til at anlægge sag mod en anden person eller virksomhed.

Nedenfor beskrives begrebet "procesparter", som henviser til de forskellige personer eller virksomheder, der kan indbringe sager for retten.

ENKELTPERSONER

Mange retssystemer begrænser retten til at anlægge sag til udelukkende de enkeltpersoner, der er blevet direkte skadet eller påvirket af den person eller virksomhed, som hives i retten for at have overtrådt loven.

Når en sådan sag indbringes, skal personerne kunne bevise, at de har en tilstrækkelig tilknytning til og er blevet skadet som følge af sagsøgte person eller virksomheds handling eller undladelse. Sager indbragt af enkeltpersoner har potentiale til at afsløre mere omfattende uretfærdigheder. Derfor kan selv sager omhandlende skade på enkeltpersoner få indvirkning på andre end dem, som indbragte sagerne for retten.

CASE:

PRØVELSE AF ITALIENS HUMANITÆRE ASYLVURDERINGER, MED INDDRAGELSE AF MILJØFORRINGELSE

En person fra Nigerdeltaet i Nigeria forlod sit hjem og søgte international humanitær beskyttelse i Italien. Han flygtede, dels på grund af en væbnet paramilitær konflikt, dels som følge af miljødelæggelser, herunder adskillige olieudslip. Hans ansøgning blev i første omgang afvist, og han appellerede til Italiens højeste retsinstant.

Den italienske højeste kassationsdomstol fastslog, at vurderinger, der foretages med henblik på at yde humanitær beskyttelse, ikke kun bør inddrage scenarier med væbnede konflikter, men også situationer med social, miljømæssig eller klimamæssig forringelse samt situationer, hvor hjemlandet har udnyttet naturressourcer på ikke-bæredygtig vis. Domstolen fastslog, at der skal ydes humanitær beskyttelse, når situationen i hjemlandet ikke giver mulighed for at opretholde en væsentlig minimumsgrænse for garantien for retten til liv for den enkelte. I det pågældende tilfælde og i fremtidige ansøgninger om humanitær asyl skulle der tages hensyn til disse faktorer.

Under nogle omstændigheder er begrebet individuel tilknytning og skade blevet udvidet til at omfatte dem, der er i risiko for at blive skadet eller påvirket af handlingen eller undladelsen. Det åbner op for, at sådanne enkeltpersoner kan udfordre love og regler, også selvom disse ikke er blevet anvendt i netop deres situation.

CASE:

HÅNDHÆVET ELLER EJ: BEVIST AT KRIMINALISERING AF FORHOLD MELLEM PERSONER AF SAMME KØN KRÆNKER MENNESKERETTIGHEDERNE

I 1977 indbragte aktivisten for homoseksuelles rettigheder David Norris en sag for de irske domstole for at udfordre de love, som kriminaliserede seksuelle handlinger mellem to mænd. Han var aldrig selv blevet retsforfulgt i henhold til lovene, men han fremlagde beviser på dyb depression og ensomhed, da det gik op for ham, at han kunne blive retsforfulgt i henhold til loven. Hans læge havde rådet ham til at forlade Irland og slå sig ned i et land, hvor homoseksuelle forhold var mere accepteret, så han kunne slippe for de angstanfald, han løbende fik.

De irske domstole afviste sagen og gentog hermed, at homoseksualitet var i strid med den offentlige orden. David indbragte herefter sagen for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, som kun kunne behandle sager indbragt af "ofre" for brud på den europæiske menneskerettighedskonvention. Irland gjorde over for domstolen gældende, at David ikke var et "offer", fordi han ikke var blevet retsforfulgt i henhold til lovene. Ikke desto mindre fandt retten stadig, at lovene påvirkede ham direkte på grund af frykten for retsforfølgelse, når han havde et intimt forhold til en anden mand.

Domstolen fremhævede, at enkeltpersoner havde ret til at hævde, at en lov i sig selv krænker personens menneskerettigheder, hvis denne potentielt er i fare. Domstolen konkluderede, at opretholdelsen af loven greb direkte og vedvarende ind i Davids privatliv på grund af truslen om retsforfølgelse. Loven, der kriminaliserer seksuelle handlinger mellem to mænd, blev afskaffet ca. fem år efter domstolens afgørelse.

GRUPPER

Der kan være tilfælde, hvor mange personer er blevet påvirket eller berørt, hvor det er muligt at behandle enkeltsagerne samlet eller kollektivt. Disse sager kan i sig selv have forskellig karakter.

Nogle sager starter måske som forskellige individuelle retskrav, der senere konsolideres eller samles af domstolene. Det gør det muligt for domstolene (og de involverede parter) at behandle sagen på en effektiv og omkostningseffektiv måde, samtidig med at det viser, at der er tale om et udbredt problem.

CASE:

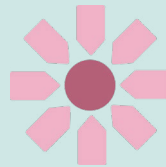
PRISEN BETALES: ERSTATNING FOR SVERIGES RACISTISKE HEMMELIGE POLITIREGISTER

I september 2013 afslørede en førende svensk avis, at politiet i Sydsverige havde oprettet et register med 4.700 navne, hvoraf de fleste tilhørte medlemmer af romasamfundet. Registeret blev benævnt "Kringresande" eller omrejsende. Det svenske politi forsøgte at argumentere for, at registret var udarbejdet for at kunne bekæmpe voldskriminalitet, og at der ikke havde fundet nogen etnisk profilering sted.

Elleve personer, hvis navne stod på listen, anlagde individuelle sager mod staten via de svenske domstole. De anmodede dog om, at deres sager blev behandlet som én enkelt sag, da sagernes kontekst og omstændigheder var meget ens. De svenske domstole behandlede deres krav samlet og fandt, at den svenske stat havde gjort sig skyld i diskrimination over for personerne i databasen og pålagde staten at betale 30.000 svenske kroner (ca. 3.000 euro) i erstatning til hver af de 11 personer.

Efter sagen meddelte Justitiekanslern i Sverige, at staten ville betale erstatning til alle dem, der stod anført i politiets register, da de også var berettiget til erstatning efter den svenske domstolsafgørelse. Det var dengang det største beløb, som den svenske stat havde betalt i erstatning for én enkeltstående hændelse.

Der kan være andre tilfælde, hvor en sammenslutning af enkeltpersoner fra starten beslutter at anlægge sag sammen. Dermed udnyttes styrken ved at være en gruppe, samtidig med at der sættes fokus på omfanget af den oplevede uretfærdighed. Det er også en måde, hvorpå man kan øge presset på dem, som sagen er anlagt mod. Der er større sandsynlighed for, at den sagsøgte person eller virksomhed vil føle "bidet" ved, og reagere på, at skulle godtgøre 500 personer og ikke kun én person, der søger erstatning.

CASE:

ERSTATNING PÅ VEJ TIL MAROKKANSKE JERNBANEARBEJDERE: BEKÆMPELSE AF FORSKELSBEHANDLING I DEN FRANSKE JERNBANETJENESTE

I 1970'erne, formentligt for at afhjælpe manglen på arbejdskraft, ansatte det franske statsejede jernbaneselskab SNCF omkring 2.000 marokkanske arbejdere. Disse arbejdere blev ansat som kontraktansatte og fik ikke status som officielt fastansatte i SNCF.

I henhold til fransk lovgivning på daværende tidspunkt var fransk statsborgerskab et krav, hvis man skulle fastansættes ved SNCF. Denne statusforskel forhindrede de marokkanske ansatte i at opnå karriereudvikling, højere løn, bedre vilkår, en mere fordelagtig pension og andre fordele.

Efter at mange af dem var gået på pension, anlagde 848 af de ansatte sag mod SNCF med støtte fra fagforeningen Sud Rail. I 2018 fastslog appeldomstolen i Paris, at der var sket ulovlig forskelsbehandling, hvad angik de marokkanske ansattes karrieremuligheder og pensionsrettigheder. Den tilkendte hver ansat, som var blevet forskelsbehandlet, 173.000 euro for tab af karriere, 60.555 euro for tab af pensionsydelse, 3.000 euro for tab af uddannelse og 5.000 euro for ikke-økonomisk skade. Det vurderes, at SNCF skal betale omkring 180 millioner euro til de ansatte.

Denne metode, hvor en gruppering indbringer en sag for retten, er normalt begrænset til visse omstændigheder og benævnes ofte et "kollektivt søgsmål", "fælles søgsmål" og "gruppesøgsmål". Den nærmere proces omkring de forskellige typer søgsmål kan variere. Nogle retssystemer kræver eksempelvis, at gruppen af enkeltpersoner, der indbringer sagen, skal være tydeligt defineret, eller at enkeltpersoner skal give tilsagn om, at de indgår i den gruppe, der indbringer sagen. Andre lande kan tillade en mere lempelig tilgang til den "gruppe", der indbringer sagen.

Kollektive søgsmål er blevet anvendt i en række forskellige sammenhænge. Blandt andet har Uber-chauffører søgt anerkendelse af, at de er ansatte og har arbejdstagerrettigheder som følge af denne status, 261 sexarbejdere har indbragt spørgsmålet om kriminalisering af sexarbejde for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, og mere end 13.000 nigerianske indbyggere har sagsøgt Shell ved den engelske landsret for at opnå oprydning og erstatning for den miljøforringelse, der skader deres samfund.

ORGANISATIONER

Det er muligt for organisationer at anlægge sager, hvor de repræsenterer en person eller gruppe af personer. Dette betegnes ofte et "repræsentativt søgsmål", fordi organisationen fører sagen på en andens vegne. Det kan give tryghed for de personer, der repræsenteres, da organisationen påtager sig en del af risikoen i søgsmålet og vil være den navngivne part i sagen.

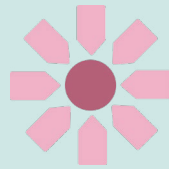
CASE:

RETFÆRDIGHED FOR KRÆNKELSEN AF VALENTIN CÂMPEANUS RET TIL LIV: DEN RUMÆNSKE STAT STILLES TIL ANSVAR

Valentin Câmpeanu var en ung mandlig roma med alvorlige handicap, der døde i en alder af 18 år som følge af alvorlig forsømmelse og fejlbehandling, mens han var indlagt på et medicinsk og socialt omsorgscenter drevet af den rumænske stat. NGO'en Centret for Juridiske Ressourcer anlagde efterfølgende en sag på hans vegne og fremsatte, at hans rettigheder var blevet krænket af den rumænske stat. Den rumænske stat forsøgte at argumentere for, at eftersom Centret for Juridiske Ressourcer ikke var offer for de påståede rettighedskrænkelser, kunne den ikke indbringe sagen for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

Domstolen var ikke enig og gav derfor Centret for Juridiske Ressourcer ret til at handle på Valentins vegne, således at muligheden for at opnå retfærdighed ikke blev nægtet. Retten fastslog endvidere, at Valentins rettigheder var blevet krænket, herunder hans ret til liv. Der gøres stadig en indsats for at tilskynde systemiske ændringer vedrørende de mangler i Rumæniens socialmedicinske ydelser, som var centrale i denne sag. Der er bl.a. initiativer, der søger at afinstitutionalisere systemet og fremme samfundsbaseerede ydelser.

Organisationer vil også kunne anlægge sager, hvor de har en interesse i sagens udfald, fx hvis de kan påvise at have specifik ekspertise i og mandat til at arbejde med de problemstillinger, der behandles af domstolen. Dette bruges ofte af kampagneorganisationer til at indbringe spørgsmål for domstolene, eksempelvis når lovgivning eller regler skal udfordres.

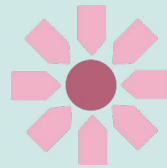
CASE:

NEW ZEALANDS UNGE KRÆVER STEMMERET

I 2019 udsprang den ungdomsledede kampagnegruppe Make it 16 af New Zealands ungdomsparlament. Dens mission var at kæmpe for, at stemmeretten skulle udvides til at omfatte de 16-17-årige. De anlagde en retssag for at udfordre loven, som begrænsede stemmeretten til newzealandske borgere på 18 år og derover.

Efter tre års behandling ved domstolene erklærede landets højeste domstol, at det at nægte stemmeret til de 16-17-årige udgjorde ulovlig aldersdiskrimination. På dagen for afgørelsen meddelte regeringen, at den ville fremsætte et lovforslag om at sænke valgretsaldere til 16 år. I 2023 gik regeringen mod sin udmelding, og kampen for at ændre valgretsaldere fortsætter.

Organisationer har også mulighed for selv at indbringe sager for domstolene, hvis en organisation selv har lidt skade, eller hvis dens rettigheder er blevet krænket af en anden. Det kan eksempelvis være, hvis en organisation forhindres i at udøve aktivisme eller samfundsarbejde som følge af en andens ulovlige handlinger.

CASE:

RUSSISKE NGO'ER BEKÆMPER LOV OM SÅKALDT UDENLANDSKE AGENTER

I 2012 indførte Rusland loven om udenlandske agenter. Den blev vedtaget på et tidspunkt, hvor de største protester mod valgsvindel siden Sovjetunionens fald havde fundet sted i Rusland. Loven var rettet mod udenlandsk finansierede, ikke-kommercielle organisationer, som myndighederne anså for at være involveret i politisk aktivitet. Loven krævede, at disse organisationer skulle registrere sig selv som udenlandske agenter, at de skulle opfylde skærpede revisionskrav, samt at de skulle oplyse deres status i alle deres onlinepublikationer.

Hvis de ikke overholdt reglerne, kunne de blive administrativt og strafferetligt sanktioneret. 73 organisationer, der arbejdede med en række emner såsom menneskerettigheder, miljøbeskyttelse, LGBTIQ+-rettigheder, uddannelse, social beskyttelse og migration, hvoraf mange var blevet tvunget til at opløse eller afvikle deres aktiviteter som følge af loven, indbragte sager for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

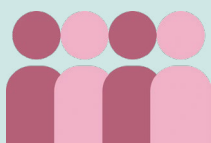
I 2022 fandt retten, at loven krænkede organisationernes ret til forsamlings-, forenings- og ytringsfrihed.

OFFENTLIGHEDENS INTERESSE

Det er muligt at anlægge sag på vegne af offentlighedens interesse. Dette betegnes "actio popularis" (popularklage).

Det er en ofte anvendt ordning benyttet af enkeltpersoner eller organisationer, der ønsker at anlægge sager, som udfordrer uretfærdigheder oplevet af andre, men uden at disse andre identificeres eller selv skal rejse sagen.

Det betyder, at det ikke er påkrævet, at en samlet gruppe skal påvise at have en fælles interesse i sagens udfald. Der er i stedet tale om en sag af offentlig betydning, og det er derfor offentlighedens interesse, som kræver den løst. Det kan være et effektivt middel til at udfordre strukturelle uretfærdigheder, men ordningen er ikke tilgængelig i alle retssystemer.

CASE:

EN SAG MOD HADEFULD TALE I BULGARIEN

I 2005 blev Volen Siderov valgt til det bulgarske parlament. Han var tidligere journalist og stiftende leder af det højreekstremistiske, nationalistiske Ataka-parti. Via forskellige platforme, som han havde adgang til, bl.a. aviser, bøger, tv-programmer, valgmøder og taler i parlamentet, spredte han stærkt yderligtgående synspunkter rettet mod en række marginaliserede befolkningsgrupper, herunder romaer, jøder, armeniere og tyrkere.

En actio popularis-sag blev opbygget på det grundlag, at selvom enkeltpersoner ikke blev direkte eller personligt ramt af den propaganda, som Siderov spredte, blev de samfund og grupper, som de tilhørte, negativt påvirket af disse hadefulde synspunkter, og også offentlighedens interesse blev påvirket.

Domstolene i Bulgarien opdelte popularklagen i separate sager på grundlag af identitet. De krav, som blev fremsat på vegne af det armenske og det tyrkiske samfund, blev anerkendt ved en afgørelse, som fastslog, at udtalelserne udgjorde chikane og tilskyndelse. De bulgarske domstole nåede ikke til samme afgørelse, hvad angår de romafjendtlige og antisemitiske ytringer.

Sagen blev indbragt for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, som for første gang fandt, at der var sket en krænkelse af retten til respekt for privatlivet og retten til ikke at blive udsat for forskelsbehandling i en sag om generel hadefuld tale, dvs. hadefulde ytringer rettet mod en gruppe eller et samfund snarere end mod en enkeltperson specifikt.

ALTERNATIVE FORMER FOR RETSSAGER

Retssystemerne har udviklet sig ved at anerkende alternative procesparter. Dette har yderligere udvidet konceptet for, hvem der kan indbringe en sag for retten i kampen for retfærdighed.

Det har især gjort sig gældende i forbindelse med klimaretsager, hvor domstolene har anerkendt, at naturen, moder jord, vandområder, skove og landbrugsjord har søgsmålskompetence. At give økosystemer juridiske rettigheder til at anlægge søgsmål betyder, at der via domstolene kan kæmpes for deres overlevelse gennem sager anlagt af værger, som kan repræsentere dem. Det giver en yderligere mulighed for at anlægge forskellige typer sager for at nå et bestemt strategisk mål for miljømæssig retfærdighed.

CASE:

BEVARELSESSAG FOR RETTEN: BESKYTTELSE AF COLOMBIAS ATRATO-FLOD

I 2015 indbragte oprindelige folk og afro-efterkommere en sag ved den colombianske forfatningsdomstol, hvor de argumenterede for, at deres ret til liv, sundhed, vand, mad, sikkerhed, et sundt miljø, kultur og jord var blevet krænket af minedrift i deres lokalområde. Disse aktiviteter var en af hovedårsagerne til forureningen af Atrato-floden i Chocó, Colombia.

I sin afgørelse anerkendte forfatningsdomstolen officielt, at Atrato-floden havde ret til beskyttelse, bevarelse, vedligeholdelse og genopretning af regeringen. Den konstaterede endvidere, at den colombianske regering ikke havde forhindret forureningen af floden fra minedrift og dermed havde krænket grundlæggende rettigheder.

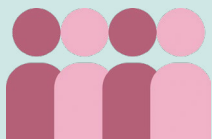
Den colombianske regering fik besked på i samarbejde med lokalsamfundene at udfærdige og implementere en plan for at rense Atrato-flodbassinet og dets bifloder, genoprette deres økosystemer og undgå yderligere skade på miljøet i regionen. Sagen gav Colombias Højesteret grundlag for at anerkende, at den colombianske Amazonas ligeledes var underlagt rettighedsbeskyttelse i 2018.

ANDRE MÅDER AT BLIVE INVOLVERET PÅ

Der er mange måder, hvorpå man ad rettens vej kan spille en rolle i indsatser til fremme af forandring, og involvering i en strategisk retssag kan ske på forskellig vis. Det er ikke nødvendigt for en enkeltperson eller dennes organisation at være part i sagen. De kan vælge at støtte eller drage fordel af en anden parts sag på andre måder.

De kan støtte op ved at tale for en andens sag eller hjælpe med organiseringen eller mobiliseringen på afgørende tidspunkter i sagen. De kan stille deres kompetencer til rådighed og derved yde ikke-juridisk støtte til sagen og de involverede parter. Dette kan eksempelvis være gennem facilitering af støtte med veletableret viden om traumer til de involverede parter eller kampagne- eller medietræning til dem, der har anlagt sagen. Det behøver ikke være mere end at stille lokaler til rådighed for de sagsmøder, der skal afholdes. En retssag er en gruppeindsats, der involverer et fællesskab af mennesker, der stiller deres egne individuelle erfaringer, færdigheder og ressourcer til rådighed.

Der er i den juridiske proces forskellige muligheder for, at enkeltpersoner og organisationer, der er berørt af og har kendskab til problemet, kan dele input og egne perspektiver. De kan eventuelt fremlægge ekspertvurderinger eller afgive forklaring til retten til støtte for de argumenter, der fremføres i sagen.

CASE:

AFSLØRING AF ULOVLIGHED I NARKOSAG: JUSTITSMORD BEVIST AF DATANALYTIKER

I 2011 opdagede et amerikansk laboratorium, at én af deres kemikere, Annie Dookhan, havde begået tjenestemisbrug i sit arbejde med at udføre retsforfølgning i adskillige narkosager. Hun havde ikke været grundig, når hun testede narkoprøver, og hun havde forfalsket resultater og dokumenter i løbet af sine ni år på laboratoriet. Enkelte personer anmodede om at få deres domme omstødt, men da så mange sager var påvirket, ville en individuel vurdering sandsynligvis være langsom og ikke skaffe retfærdighed for mange af dem.

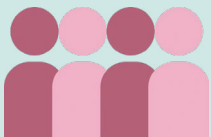
Den amerikanske borgerrettighedsorganisation American Civil Liberties Union indbragte en sag for retten, og krævede, at de, der gjorde indsigelse mod deres domme, skulle beskyttes mod at blive idømt hårdere straffe i de genåbnede sager, og at alle de sager, som tjenestemisbrugen vedrørte, skulle afvises, hvis anklagerne ikke gik videre med sagerne efter en bestemt periode. Domstolene tillod beskyttelse til sagsøgerne, men ville ikke tillade masseafvisning.

En dataanalytiker udarbejdede to dokumenter, som herefter blev forelagt domstolene. Det første angav, at 62 % af de sager, som Dookhan havde været involveret i, kun vedrørte besiddelse. Det andet viste, at 91 % af Dookhans sager blev anlagt ved de lavere domstole, hvor mindre alvorlige forbrydelser retsforfølges. Disse beviser gik imod statens argument om, at løsladelsen af de tiltalte ville udgøre en alvorlig trussel mod den offentlige sikkerhed, og at de pågældende var "alvorlige kriminelle", og at de fleste sager vedrørte distribution snarere end besiddelse af narkotika.

Beviserne var medvirkende til, at højesteretten blev overbevist om, at de offentlige anklagere skulle opfordres til at afvise et stort antal domme inden for en bestemt periode. I sin afgørelse citerede højesteretten de statistikker, den var blevet forelagt, og gav ved navns nævnelse anerkendelse til dataanalytikeren, Paola Villareal. Mere end 20.000 narkodomme blev omstødt i det, der sandsynligvis er ét af de største enkeltstående eksempler på omstødelse af fejlagtige domfældelser i USA's historie.

En anden måde, hvorpå enkeltpersoner eller organisationer kan blive involveret, er som intervenient eller "amicus curiae". Her er der tale om, at en person eller organisation, som ikke er part i en sag, men som har en stærk interesse heri, kommer med input, der kan hjælpe retten med at nå frem til et retfærdigt resultat i dens afgørelse.

Udtrykket "amicus curiae" betyder "rettens ven", og det tydeliggør, at de stiller information, ekspertise og indsigt til rådighed, så retten kan nå frem til en korrekt og retfærdig afgørelse. I nogle systemer har de ikke lov til at fremsætte argumenter for eller imod nogen af parterne, ej heller til at kommentere de specifikke omstændigheder i sagen.

CASE:

FÆLLES INDSIGELSE MOD TRUMPS INDREJSEFORBUD

Under sit præsidentembede foretog Donald Trump en række præsidentielle handlinger, bedre kendt som "Trumps indrejseforbud". Disse præsidentielle dekretter blev også omtalt som "det muslimske forbud", da de forbød indrejse og genbosættelse af flygtninge fra et udvalgt antal overvejende muslimske lande.

Der blev anlagt adskillige sager i mange amerikanske stater for at udfordre dekretterne med begrundelse i en række juridiske argumenter baseret på immigrationsloven og USA's forfatning. Mange af sagerne førte til et midlertidigt forbud mod udvisning i henhold til indrejseforbud, som betød, at flere tusinde blev løsladt fra varetægtsfængsling og beskyttet mod udvisning.

Et andet bemærkelsesværdigt aspekt ved de juridiske initiativer mod dekretterne var omfanget af grupper og organisationer, som indgav anbringender, eller amicus curiae-indlæg, til støtte for de juridiske indsigelser. Sådanne indlæg blev bl.a. fremsat af over [100 museer og kunstinstitutioner](#), op mod [100 teknologivirksomheder](#), [over 30 universiteter](#), [10 tidligere nationale sikkerhedsfolk](#), [over 60 nationale og lokale asiatiske og stillehavsamerikanske advokatforeninger](#) og [muslimske samfundsorganisationer](#) såsom Council on American-Islamic Relations, Muslim Justice League og Muslim Public Affairs Council.

SAMMENFATNING AF, HVEM DER KAN ANLÆGGE EN STRATEGISK RETSSAG

Der gælder særlige begrænsninger for, hvem der kan indbringe sager for domstolene afhængigt af domstolstype og -kompetence. Der er dog stadig mange måder, hvorpå enkeltpersoner og organisationer kan engagere sig i en strategisk retssag.

De kan eksempelvis selv være sagsparter eller del af en gruppering eller gruppe, der indbringer en sag for retten, eller de kan danne en organisation, der indbringer en sag på vegne af samfundet, en person eller offentlighedens interesse. Det kan også ske gennem støtte til dem, der indbringer en sag ad rettens vej på anden måde, herunder gennem indgivelse af støtteerklæringer til retten.

I nogle tilfælde er det kun én person, der har søgsmålskompetence til at anlægge en bestemt type sag. I andre tilfælde skal der eventuelt træffes en beslutning om, hvem der har de bedste forudsætninger for at føre sagen videre. I sidstnævnte tilfælde er det vigtigt at tænke strategisk for at maksimere potentialet for at opnå det ønskede resultat uden at miste fokus på, hvordan en retsafgørelse kan gavne et bredere antal mennesker eller samfundet som helhed.

FÅ SVAR PÅ DINE SPØRGSMÅL

Vi håber, at denne vejledning har kunnet besvare nogle af dine vigtigste spørgsmål vedrørende strategiske retssager, anvendelsen heraf og deres bidrag til kampen for racemæssig, social og økonomisk retfærdighed.

Vejledningen er udarbejdet på baggrund af de behov, der blev anført i en [konsultationproces med organisationer, lokale communities og bevægelser](#), der arbejder med antiracisme, og social og økonomisk retfærdighed i området, hvor Europarådet opererer.

Hvis du har spørgsmål om strategiske retssager, som du ikke fandt svar på i denne vejledning, så skriv endelig til os på e-mailadressen knowledgeandpower@systemicjustice.ngo.

Vi vil fortsætte med at udvikle ressourcer og redskaber til retssager som en del af vores arbejde med at [opbygge viden og magt for](#) de samfund og fællesskaber, der kæmper for retfærdighed. Vi modtager rigtig gerne feedback på vejledningen og opfordrer dig derfor til at kontakte os med ideer og forslag til, hvordan vi kan forbedre den.

MERE OM SYSTEMIC JUSTICE

Systemic Justice er et non-profit advokatfirma. Vi arbejder for at give lokale communities den viden, der skal til for at skabe systemiske forandringer ved hjælp af lovgivningen.

Vi samarbejder med organisationer og lokale communities, som kæmper for radikale ændringer i måden, hvorpå loven arbejder for antiracisme, og social og økonomisk retfærdighed. Derfor hjælper vi organisationer, bevægelser og grupperinger frem ved at udvide adgangen til retsmidler i fælles retssager. Derfor hjælper vi med at udvide adgangen til retsmidler så vi kan gøre op med de systemer, der opretholder og øger uretfærdigheden overalt.

Få mere at vide om Systemic Justice:

Hjemmeside: systemicjustice.ngo

E-mail: info@systemicjustice.ngo

Instagram: [systemicjusticengo](https://www.instagram.com/systemicjusticengo)

LinkedIn: [Systemic Justice](https://www.linkedin.com/company/systemic-justice)

SYSTEMIC JUSTICE, THE MOVEMENTS' LAW FIRM

Denne udgivelse er licenseret under Creative Commons Attribution Non-Commercial Share Alike 4.0 International licens. Du kan læse en kopi af denne licens på creativecommons.org. Licensen indebærer, at dokumentet kan kopieres og videredistribueres i ethvert medie eller format, og at det kan remixes, transformeres og bygges på, forudsat at det er til ikke-kommercielle formål, og der gives passende anerkendelse til Systemic Justice.

**SYSTEMIC
JUSTICE,**